

G
MAM
BER
G

ROMAN

No 20

SISU:

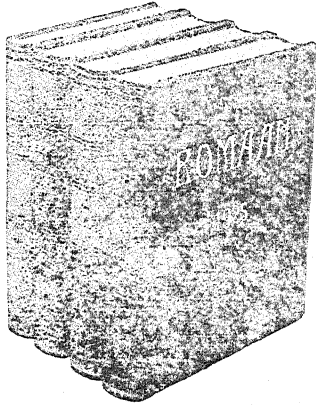
- Luise Westkirch: Tuli soos.
Jónas Jónasson: Näljatont.
Jakob Bosshart: Hilwe.
Fritz Müller: Juudineiu.
Thit Jensen: Ematahe.
P. Grünfeldt: Wabadussõja algul.
H. Rikand: Silwia.
W. Freytag: Jaaniuss.
Andres Silla: Ei uni tule.
Hugh Conway: Warjust walgusele.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS „ARENG“
TALLINN, 1926. A. V. AASTAKÄIK

„ROMAAN“

pakub oma aastakäikude näol määratumat lugemiswara, mis ilalgi ei wanane.

Aastakäik 1922 a. iluehkpoelnahköites	700 m.
„ 1923 a. „ „ „	900 m.
„ 1924 a. „ „ „	950 m.
„ 1925 a. „ „ „	950 m.

Kõitmatult 200 marka odawam.

Põhja-Eesti Ühispank

Tallinnas,

Wäike Karja tänaw nr 3

Tel. 6-02.

annab oma liigetele
laenusid, wõtab raha
hoiule ja toimetab
kõiksugu pangaope-
— ratsioone. —

„Romaani“ endiste aastakäikude

1922, 1923, 1924, 1925—üksikuid numbreid wõib saada talitusest harilikku hinnaga: üksikud numbrid üksiknumbri hinnaga 40 mk; 6 nr. $\frac{1}{4}$ aasta hinnaga (225 mk.); 12 nr. $\frac{1}{2}$ a. hinnaga (400 mk.); 18 nr. 625. mk.

1922. a. Nr. 2 — 18 üksiknumbrid 30 mk; 6 nr. 170 mk; 9 nr. 250.—; $\frac{1}{4}$ aastakäik (18 nr.) 500 mk.

Kõik, kes huwitawat, põnewat ja tuumakat lugemis-
materjaali ihaldawad, leiawad seda rahwalikult toimetatud ajakirjas

== „ROMAAN“ ==

Romaani

Ilmub kaks korda kuus.

TELLIMISE HINNAD:		Toimetaja: P. GRÜNFELDT.	KUULUTUSTE HINNAD:	
Aastas (24 nr.nr.)	Mk. 750.—	Wäljaandja: K. o.-ü. „ARENG“.	1/1 lhk. M. 3500.—	1/4 lhk. M. 900.—
1/2 „ (12 nr.nr.)	„ 400.—	TALITUSE AADRESS:	1/2 „ „ 1750.—	1/8 „ „ 450.—
1/4 „ (6 nr.nr.)	„ 225.—	Tallinn, Müüriwahe tän. nr. 16	1/3 „ „ 1200.—	1/16 „ „ 225.—
1 kuus (2 nr.nr.)	„ 80.—	(üks B Laenupanga majas).		Tekstis 50% kallim.
Üksiknumber	„ 40.—	Telefon 12-53.		

Tellimisi wõtawad vastu kõik postkontorid, raamatukauplused ja „Romaani“ esitused.

Nr. 20 (110)

Oktoober 1926

V aastakäik.

Tuli foos.

Saksa kirjniku Luije Westkirch'i romaan.

6

Poiss jäi tema ette hartusjalgel seisma, kiirest käigust näost punane ja kohmetu, mis teda salamahiti vihastas.

„Tere õhtust, Gewa. Kuidas su läbi ka läib?“

„Kõka hästi.“ vastas neiu.

„Jah — seda on palju aega tagasi, kui üksteisega wiimati loos olime.“

„Wististi oli sul midagi parematki teha,“ vastas neiu.

„Aga arwamat mitte!“ kinnitas poiss.

„Oli muidu palju tööd. Tead, isa on walt mees.“

Gewa nokutas ainult pead. Mis tarmis pidi ta talle üttelema, et teda oli asunduses näinud Janseni talust mööda minemat? Ta leidis poissi olemat lalli, et nii rumalasti waletas. Aga nüüd oli ta siin? Ka see oli hea. Tema ei olnud niisugune kui Gerd Clüver. Teda ei kartnud keegi, temast ei hoidnud keegi eemale. Temale minek tähendas teiste inimeste hulka jäämist.

Korl istus ka kõrwale pingile, mõttis kübara peast ja pühkis otsaesist higi.

Kui ta edasi waltis, ütles Gewa:

„Arwatamasti oli sul isa juure asja. Tema kirjutab parajasti. Mine tema juure tuppa.“

„Et, Gewa, ei,“ waidles Korl. „Mul pole su isale midagi ütelda, mitte midagi. Igatsefin ainult — ainult find ford jälle näha. Jah.“

Nüüd naeratas neiu. Mõnelt ta sumur-gad liikusid, lüna ta filmadesse jäi ärduseilme. See oli naeratus — ilmekam kui sõnad, täis õrna etteheidet ja suuremeelset andestamist, naeratus, mis mõis teha armunud noormehe hulluks.

Poiss julaus kasmas. Ta leidis, et parem on koke härjal sarwedest kinni kähmata. Sellepärast tõmbas ta sügawasti hinge ja ütles siis otustawalt:

„Sa oled pahane, et mä kaua aega ei tulnud. Ära pahanda! Sul pole põhjust pahane olla ja — sa ei olegi pahane. Waata, kui kellelgi on mõne neiega tõksed mõtted — ja mul on nad tõksed, väga tõksed, Gewa! — siis peab ta enne enefega aru pidama. Ja siis peab ta neiuks, keda ta omales tahab naileks saada, kõit ära üttelema. Ja sellespärast ei taha minagi waitida, see pole mulle küll armas, ei, aga ma ei wääse sellest ka mööda, et Teie juures siin Fünshausenis see mehike, Gerd Clüver, jälle oma talus afub ja mõis olla kurja nõu handub.“

Gewa tõstis poissile oma filmad, mis sel hetkel nii sinised ja arusaamatud paistsid kui ruffililled põllul.

„Gerd Clüver?“

„Kogu soos räägivad inimesed ju, et ta oma wenna on surruks löönud sinu pärast, Gewa Jansen, sest et ta sinust ei tahtnud lahkuda. Ja mõned arwawad, et ta seda kuri-

tegu ei oleks tarwitfenud tehagi, sest et fina Hemmo asemel oleksid tahtnud temale minna. Ja mõned ütlevad, fina tahtwat teda veel praegugi."

Ta tõmbas jälle hinge. Rõne oli julge ja piik. Ta imestas oma julgust.

Gewa hoidis filmad maas ja wahtis tumalt oma sülesolevatele kättele.

"Käagi ka midagi, tüdruk," tungis Käril.

"Mis pean ma ütleva, Korl Gosewisch? — Talwedõhtud on piikad. Ja tetramistubades peawad inimesed juttu ajama. Ei ole midagi juhtunud, siis mõtlewad nad midagi wälja ja toidawad endid sellest veel jumelgi. Ja mis mina wõiksin ütelda, see ei tähenda palju, Korl Gosewisch. Telsed teawad ju minust ja Gerd Klüwerist paremaid asju, mis seal kõike sünnib ja ei sünni. Ja fina usud nende ja mitte minu juttu."

Äkki hakkasid tal juured pisarad üle põskede jooksuma, ilma et ta näoilme ühtlane mõõt oleks muutunud,

"Do, milline waene, mahajäetud tüdruk ma olen! Kivi teel ei ole nii mahajäetud kui mina! Ei ole mul isa, ei ema ega ka sõpra, kes mind kaitses! Kõige hullemaid lugusid pean ma enese üle kuulma, ja kedagi ei leidu, kes minu eest kostaks!"

Nüüd wõttis Korl Gosewisch ta kätest liigutatult kinni.

"Ara nuta, magus neiu! Waata, sügisel tahab isa hakata wanapõlwe pidama. Ja siis, kui sa tahad, siis ei tarwitsetksid ja olla nii mahajäetud, Gewa. Minu perenaisena ei ole sulle waja enam isa, ega ema, ega sõpra!"

Ta wõttis neiu ümbert kinni ja ei küsinud enam selle järele, mis läinud, ja ka selle järele, mis tuleb. Neiu pehme, noor leha joowastus teda nii, et ta teda kõigiti lubas kaitssta kõige wastu, mille peale mõteldestki tal muidu oleksid juulised päästi tõusnud.

Gewa lastis ennast rahulikult. Lohutada.

Kui Gretshen majas kausse klõbistas, waatas ta kosilasele kelmitalt otsa.

"Ma pole kindel, kas niisugust töömurdjat kui fina tohjn paluda meie seltsis jõma?"

Kuid Korl Gosewisch ei olnud seekord töömurdja. Tal oli aega. Ta istus teiste seltsis lauda, lastis oma lussika samale kohale tangupudrusse, kuhu lastis Gewa, ja laua all otks ta jalg Gewa jalga. Ta tabas aga Nedderbrinki jalga, mis sellele tegi kahetordset walu — kehakõik, sest et tal suur konnafilim oli, ja veel suuremat hingelikku, sest ta taipas, et seda kosilast kui Janseni talu tahtjat tõpselt tuli wõtta.

Pärast jõmist saatis Gewa Korl Gosewichi kuni kaanaliüllani.

Gerd Klüwer, kes nagu iga õhtu kasepõõsa juure läks, et Gewa Janseni ilust joobuda, ei näinud nende jumalagajätmist. Ta nägi ainult Korl Gosewichi wõitjasammul wälja soosje ruttawat, roos, mis Gewa talle murdnud, wäljatutsumalt ühe kõrwa peale asetatud kübaral.

See nähtus täitis ta meeletu armufadedusega. Ja kui Gewa kambriafen sel õhtul veel pimedats jäi, tormas ta Quelfhorni kõrtsi ja tuli joobnult alles koju, kui päike juba soosermale tõusis.

Kui ta hilja ärkas, nägi ta häbiga tööd, mis hommiku poolel tegemata jäänud, nägi Wõbke ettehehtwat pilku.

Ta hakkas järele mõtlema.

Mis üle ta oieti wihastas?

Ei üks noor pois Janseni talu tütrele meeldida tahtis, mis ime see oli? Palju imeelikumana paistis, et Gewa juba ammu enesele ei olnud walinud meest. Wiis aastat oli ta tüdrukuts jäänud — wõis olla tema pärast. Ja kui ta temale wastust ei toonud — siis tohtis ta oodata, et ta selle enesele ise tõi. Mis pärast oli ta ometi oodanud? Kui ta Nedderbrinki ka mihkas ja põlgas — see oli ju Gewa talu, kuhu ta läks.

Sellepärast pani ta enesele pärast lõunat kirikulue selga, lille nõõpauku ja läks teele.

Tarwis oli selgust.

Gewa istus pärna all, mis oma õitswad offad tema kohale lautas.

Ärewuses ei märganud Gerd ehmatust, mis neiuft teda nähes läbi jooksis.

"Sul oli küll õigus oodata, et juba ammu sinu juure tulin wastust saama oma küsimusele," algas ta. "Midagi muud ma sestsaadit ei mõtelnud. Minult et mu läbielamused minu on teinud tummats ja kohmetuks. Ara pane mulle seda pahaks."

Neiuile ei meeldinud see, et Gerd tema juure oli tulnud, ei meeldinud sugugi, et ta oma jutu tagasi juhtis jutule, mis nad Wümme silla juures olid rääkinud. Wastuse, mis Gerd nõudis, oleks talle palju paremini annud ta kihlus Korl Gosewischiga mõne päewa pärast. Temale ei teinud see vähematki walu, et Gerbile südamewalu tegi. Aga temale seda ütelda film filma wastu polnud tal julgust. Kohmetuses otjustas ta ennast siis rumalaks teha.

"Sinu küsimusele?" kordas ta pikkamisi ja nagu imestades. "Wastuse? — Mina ei tea midagi. — Oled ja minust siis midagi küsinud?"

„Kas ma —?!“

Gerd lahutas.

„Gewal! Kui sa minu juurest mu tagasitu-
lefu päewal lahkusid, olen nagu meelest
ära. Oleksin suudelnud kohta, kuhu su jalg
oli astunud. Ma ei saanud rääkida. Ei saa-
nud sind kinni hoida. Olin nagu inimesed,
kellest wanad lood räägivad, et neile oma il-
munud pühad ja inglid ja nad ei saanud oma
feelpeaelu tarwitada. Selle üle mõtisklesin ma
kaua, ja kui ma sind Wümme kaldal kohtasin,
siis panin sulle ette küsimuse, mida pidin te-
gema sinu tööstuse peale waadates. Ja iga
õhtu olen ma seisnud teie maja taga kasepõõ-
sas ning olin õnnelik, kui nägin sinu warjugi.“

Neiu katkestas ta jutu:

„Jah, see on siin wiis, kasepõõsas seista ja
warjusid waadata! — Miks ei tulnud ja meile?“

„Nüüd olen ma siin ja küsin sinult: kas
armastad mind? Wõi on olnud su sõnad, mis
mulle ütlesid ja mis minust on teinud uue
inimese, õnneliku inimese — ainult häbematu
mäng?“

„Niisugust juttu ma ei luba!“ hakkas Gewa
keema, wahaselt tundes, et ülekohus tema pool
seisis. „Ma ei mäleta, millised sõnad ma sulle
õieti ütlesin.“

„Sellased sõnad, nagu neid aus tüdruk üt-
leb ainult mehele, kes temale maailmas on
kõige armsam — ütlesid sa mulle.“

Gewa lastus nõjakile ja näeratas.

„Gerd Clüver, wististi nägid sa und!“

Gerdi filmade ees hakkasid lehwima pu-
nased loorid.

„Siis nägin ma wististi ka seda unes, et
Korl Gosewisch sind su talus waatamas käib?“

Neiu tõusis haawatuna.

„Korl Gosewisch käib ja teised noored ini-
mesed käiwad. Ja kui nad käiwad, siis pole sul
sellega asja, Gerd Clüver. Kas saad aru!?“

„Kui sa Korl Gosewischiga nõus oled, ei,
siis pole mul sellega enam asja. Siis pole
mul ka enam midagi küsida.“

Ta kahmas neiu käest kinni ja raputas seda.

„Anna wastus! Kas oled temaga nõus?“

Neiu kiljatas.

„Ai! Dase mu sõrmed lahti! Dase lahtil
Mina ei anna sulle mingisugust wastust. Hil-
mer! Klask! Appil!“

„Dasen su juba lahti,“ ütles Gerd tume-
dasti. „Ma lähen — ja tagasi ei tule ma
enam italgi, kui nüüd siit wastujeta lahtun.
— Kas käsid mind minna?“

„Jah, mine! Mine!“

Ja Gerd läks.

Kiinas oli tal tunne, nagu oleks teda põ-
letatud. Kaela ümber seisis tal nagu kagistaw

nöör. Oma maja kõige pimedamasse nurka
oleks ta tahtnud peita oma wiha, oma pettu-
muse ja oma armastuse.

Uga ta kartis Gede loba, kartis Wöbke
punaste äärtega filmade küsiwat pilku. Pool
teadwusetult kartis ta weel enam paari hele-
dat noort filma.

Kokkupigistatud hambail läks ta mööda
oma majast, mille õlगतusel uus päil talle
pilkawalt meele tuletas õnnestust, mis ta
sinna ühes õlgedega põiminud.

Põletatud, kõrwetatud kõik lootused!

Ta südame kirj tuhi!

Kogu inimene ebaõnnestunud, rõõmutu.

Mis jaoks weel saatusele wastu panna?

Clüveritel õnne ei olnud. Unustamine oli ai-
nus võimalus. Geda oli ta isa teadnud. Miks
ei pidanud temagi minema teele, mis ta isa
käänud? —

Ta ruttas Duellhorni kõrtsi unustusi otsima.

Sga õhtu ruttas ta nüüd sinna. Ja iga õhtu
tegi ta mingisuguse üliwõimsa tunde sunnil
käänatu Nedderbrink'i maja taga kasepõõsas,
lurrates, kas Korl Gosewisch tagasi tuleb.

9.

Meelekibedus Gerd Clüveri wastu oli asun-
duses kaswamas, mitte, nagu oleks ta oma
külafondseid mõne erilise teo läbi ärritanud.
Minu. Asjad tema talus ei tahtnud wõtta
seda suuna, mis ta naabrid talle olid ette kir-
jutanud.

Tema põld oleks pidanud jääma sõõti ja
tema laut tühjaks. Tema ei pidanud leidma
sulast ja laist Malle oleks pidanud kõik ta ma-
japidamise ajama hukka.

Nüüd aga kaswas ta wili kui müür. Ta
loomad olid siledad ja lihawad. Malle töötas
kui iga teinegi tüdruk. Isegi taterid ei puntu-
nud ta warandust. Oma külawanemast hoidsid
Fünshauseni elanikud oma meelekibeduses kinni.

„Kui mulle seda keegi oleks ütelnud,“ uri-
ses Wollmer, „et Clüver wõib oma wiljaseemne
kinni maksta, siis oleksin seda wõinud temale
sama hästi müüa kui igale teisele.“

Ja Dühlmeier kurtis:

„Niisugune wiis tüdruk kui Malle oleks
ka mõnele meile wõinud ära kuluda, küla-
wanem.“

Nedderbrink rahustas:

„Kõik läheb ümmarguseks, naabrid. Kas
olete kord näinud murumuna? Nii õige paksu
ja käispuhutut? — Korraga lõhkeb ta ja järele
ei jää midagi. Seesugune paks murumuna on
Gerd Clüver oma kokkulaenatud warandusega.“

Tarwis weibike paluda. Miipea kui juut oma profsendid sisse nõuab, lõhkeb muna. Seft ta on ju küll seeft õnes.

Külawanemal oli neil päewil weel muud muresid. Riit, kes kehwal ajal Kuradijoost ja ta elanikkudest palju enam ei hoolinud, kui kuuelanikkudest, tuletas enesele rikastel aastatel, mis 1870. aasta sõjale järgnesid, meele, et ka meifikus loos maalapsed ja majumaksjad elutsefid. Nagu ikka, algas ta oma tsiwiliseerimisistööb sellega, et ta kui estimese pioneeri soõsse saatis koolimeistri, dieti eksamineeritud õpetaja, kes muud ei olnud kui õpetaja. Demale pidi ehitatama koolimaja, kuhu kõik soorahwas, isegi tõmmud tatarid oma mullaonnides, walju karistuse ahwardusel pidid saatma oma lapsed õppima.

Selle wanade traditsioonide murdmise päraft oli kogu asundus wihane, forwipunuja-koolmeister sellepäraft, et see tast poole leiba ära rööwis, asunikud sellepäraft, et ta lapsed, kallid tööõud, töölt ära wõttis.

Nedderbrink kirjutas kangeil sõrmil ja mõs-sis peamurdmisel palwekirja palwekirja järel, et koolwalitsele selgeks teha, kui kasutu ja üleliigne suur tarkus inimesel on ja kuidas ta asunikude eluolule sugugi ei wasta.

Ühel õhtul, kui ta jälle kirjutamise kallal higistab, tuli Korl Gosewih tema juure tupp. Ta tuli, kui päike juba soõääre taha oli kadunud, seft päewal ei annud wana Gosewih temale aega.

Nedderbrink, kes ta tulekut oodanud, wõttis ta arusaawalt läit pigistades wastu. Ta tõi pubeli ehtja kadapanapsuga nurgakapist wälja ja pakkus kofilasele piipu. Nad suitsetasid ja jõid, kõnelesid walmiwast wiljast ja kuuwawatest turwastest.

Wiimaks tuli Korl kosjajutule.

„Mis ma siin istun, selle üle mõtled küll järele, külawanem. Sinu Gewa on juba aastates ja on fena neu.“

„Jah,“ ütles Nedderbrink, „nii see on.“

„Ja see on ka nii, et tüdrukud on maailmas kofimiseks.“

„Ja — aa!“

„Ja mina — ja — Gewa — lühidalt —“

Mõrsjaisa kõnekehmus tegi Gosewihit kohmetuks. Aga ta wõttis enda kofku ja muutus asjalikuts. See sobis talle enam.

„Bead teadma, külawanem, talwel hakkab isa pidama wanapõlwe ja annab talu mu wemmale Jaanile. Ja nõnda, kui see sulle passib, wõitfime mina ja Gewa Mihklipäewaks pulmad teha.“

„Jah,“ tähendas Nedderbrink, „see on Gewa oma ast. Kui ja temaga kofku oled rääkinud —“

„Wuidugi.“

„Nii? Dled juba? — Janseni talu kuulub Gewale. Seda ja wististi tead. Ja täisealine ta on. Sellepäraft, kui ta sulle tahab minna, ei keela ma teda. Ei. Dien juba ammu oodanud, et talle kofilane tuleks. Mina lahkun siis Mihklipäewal oma poegadega talust. Raha-asjad on korras. Dien kõik pennid raamatusse kirjutanud, seftsaadik kui talu minu käes on olnud. Selles juhtes leptime kofku, Korl Gosewih. Oleme ju mõlemad õig'ased mehed.“

„Ei,“ wõttas Korl aegamisi, „mis sulle kuulub, seda ei wõta Gewa sinu käest ja mina ka mitte.“

Aga ta kawatseis olla ettemaatlik, et see wana rebane teda ei saaks tüsjata.

„Minu isa wõib ju juures olla, kui aru annad,“ jatkas ta. „Tema peab neil päewil ühes minuga siia tulema. Ja siis räägime kõik läbi, mis siin on loomi ja sularaha, pesu ja riisku tükk-tükilt ja anname igale ta õiguse Gewale ja sulle.“

Nedderbrink silmitses alt kulmu Korl Gosewih, kas, terwe ja priiske ja finiste filmadega, awaldas iseteadwat ilmet, mis meele tuletas maalikud nukku jõululaul. Siis naeratas ta ja ulatas kofilasele üle laua käe.

„Minu naije tütar on mulle alati olnud nagu mu oma laps. Ja tema talu nagu minu oma talu. Aga sulle annan ma nad mõlemad heameelega, tema ja talu. Seft sina o'ed mees, seda ma sallin, Korl Gosewih.“

Gosewih punastas.

„Sa oled ta talu hästi pidanud, külawanem,“ kogeles ta, „ja mina — tahan seda sama teha.“

„Sellepäraft oledfi mulle armas,“ jatkas Nedderbrink katkestamist mitte tähele pannes, „seft et sa ei ole kellegi argpüks ega nõrk mehike. Seft et sul küllalt ju'gust on kontides.“

„No jah,“ kinnitas Gosewih, „mina olen igal pool mehe eest wäljas.“

„Seda ma tean ja see röömustab mind. Bead teadma, olen juba ammu lootuse kaotanud, et keegi Gewale weel kosja tuleb. Aga sinul — sinul on julgust!“

Gosewih naeris.

„Selleks pole ju julgust wajagi, kui tahetakse ilusat neitut kofida.“

„Kuidas arwatatse. Hemmo Clüvertile ei olnud see sugugi hea.“

„Noh, seda on hull äega tagasi.“

„Jah, seda arwan mina ka. Ja ma o'len wäga rahul, et Gerd Clüver oma tahtmist ei saa. Tema on ju wandunud, et ta Gewat kellegi teisele ei jäta.“

Gosewiſſ ei naernud enam.

"Tema wõiks oma arwamise olla muutnud," ütles ta. "Ets ole nii?"

"Sellega ei taha ma ſind lohutada, Korl Gosewiſſ. Gerd Clüver on kangekaelne poiss. Ja mul on küllalt põhjust uskuda, et ta oma meelt pole muutnud. Aga ta ei tarwitſe ju oma tahtega läbi tungida. Mulle on ſee eriti armas, et ſa temaga tahad wõitluſt alata."

"Mis — mis põhjus on ſul uskuda, et ta oma meelt ei ole muutunud, Nedderbrink?" Seda tahan teada. See puutub mind."

"Noh, ta luurab Gewat ifka weel igal pool."

"Luurab ta? Teeb ta ſeda tõesti?"

"Wõid teda kohe iſe näha. See on tema tund. Tule minu tuppa. Mken ſeiſab ſeal ſilla taga ſeiſwa kaſe pool küljes."

Ta tõmbas Korl Gosewiſſi oma taga wälſeſse pimedakſe ruumi ja olutas kaſele, mille liikumatule lehestikule kuupaiſte oma hõbeloori laotas. Nagu hõbeloorid rippuſid ſoo kohal. Ja ſelles hõbedakſest läikivas woos ujus rakſe, tume wari — mehe kaju.

"See on tema," ütles Nedderbrink taſakeſt. "Ta ſeiſab ſeal igä õhtu ja wahib Gewa kambriakna poole. Kui Gewa juba ſinu naine on, küll ſa ta ſeaqt ſiis minema peletad."

Korl ei waſtanud. Ta wähtis.

Wari liikus nüüd, läks läbi heleda kuupaiſte piffamiſt mööda ja wälja metsikukſe ſooſſe.

Korl tõmbas ſügawasti hinge.

"See on tõesti Clüver!"

"Kas muu peaks ſee küll olema."

Korl astus akna juureſt eemale.

"Jumalaga ſiis, külawanem!"

"Kas ſa Gewale head õõd et ütlegi?"

"Ei, ei. Täna mitte. Mul on rutt."

"Tule ſiis warſti jälle, Korl Gosewiſſ."

Korl ruttas kambriſt wälja ja üle eeskõja majaukſe poole.

"Tule iſa ſeltſis, et kõik üle waatame, loomad, ſularaha, wiija, peſu, tööriſtkad."

"Ja jah."

"Seſt ſina pole ju kellegi argpüks, Korl Gosewiſſ. Lähed oma teed olſetti. See meeldib mulle ja — meeldib ka Gewale."

Ägedasti kiskus Korl Gosewiſſ oma käe lahti Nedderbrinki käeſt, keſ ſelleſt ifka weel kinni holdis, ja lippas taha waatamata teed mööda Stelliche poole minema. Jumalale tänu! Gerd Clüver oli läinud teiſele poole. Tagaſt tulla?! Tema mitte! Jial ei tulnud ta enam tagaſt?! — Mis oli kord ſee kilgihäälega tüdruk ütelnud? Hinner! Bwogel arwas wiſ-

tisti, et talle ta elu armſam on kui talu." — Ka Gosewiſſhile oli ta elu kõige iluſamakiſt taluſt armſam. —

*

Gewa ootas ilmaaegu tema tagaſitulekut, ootas ilmaaegu temalt teateid. Rahutult kõn- bis ta õues ja atas ja wähtis tundide laupa Stelliche poole. Ta ei rääkinud kellelegi mi- dagi. Talus polnud tal kedagi, keda ta wõis uſaldada; ka naabrite hulgas polnud tal ſõb- rannaſid.

Aga waituſes ja üffinduſes lerkis ta meele- tiseduſe ſügawuſeſt üles ſelgufetu kahtluſ. Umb- uſaldus, mis ta hinges kujutult ſeiſnud, hak- kas kujukſ muuluma.

Nedderbrinkile ei meeldinud ta waitu- handumine. Ta hakkas wiimaks rääkima.

"Ei tea, mis ma ſeſt poiffiſt, Gosewiſſiſt, pean arwama. Tahtis tulla iſa ſeltſis ſiia aſju läbi waatama. Ja nüüd ei tule ja ei teata ta midagi. See teeb mu wäga tuſakakſ."

Gewa wähtis Nedderbrinkkiſt mööda tühjuſſe.

"Tema on neljas reas," ütles ta ühetooni- liſelt.

"Mis ſa ſellega tahad ütelda?" Mis nel- jas?"

"Neljas, keſ mind koſib ja pulmadekſ ära jääb."

"Tahad minu arwamiſt kuulda?" waſtas Nedderbrink ruttu. "Selle eeſt wõid tänada Gerd Clüverit. Pane tähele, kuni tema oma talus iſtub, ei luba ta, et keegi teine ſinu tema eeſt ära wõtab."

Gewa waatas wõõrasikale suuril filmil otſa. Kõhekas ſära paikis ta filmakiſt.

"Ja nii peakſin ma ſiis lõpuks iſe Clüve- rile koſja minema? Mis? — Selle üle tahan weel järele mõelda."

Nedderbrink naeris kõledaſti:

"See on tõesti tore nali!"

*

Neil päewil tuli Gerd ifka alles hilja õõſel Duellhorniſt tagaſt. Wana Geſſhe ſihttult oli enamasti juba ammu kuſtunud ja tähed tae- was kahwatamas. Aga hoolimatu hilijeiſt tun- niſt teretas teda ta omaſt majakiſt alati tuli nagu walwaw film. Kolde kohal rippus ja põles õlilambikene. Hõõguwatel turwakiſt ootas õhtuſupp. Tema ei puudutanud ſeda. Ta ei wõtnud ka leiba, mis laual ſeiſis. Minult wett, mis ſeal ligibal ſeiſis, jõi ta. Aga teda pahan-

das see alatine mure tema eest. Ühel hommitul wöttis ta Wöbke käfile.

„Mis see tähendab, et tuli õõ otja minu pärast põleb? — Ja mis tähendab see alatine supi soojas hoidmine ning leib laual? Mina ei ole enam poisske. Niisugust asja ei tohi enam olla!“

Wöbke filmitfes teda imestades.

„Mina ei ole mingisugust tuld põlema pannud, Gerb. Ei ole sulle ka jõõki soojas hoidnud.“

„Sina mitte? — Aga kes siis?“

„Ei tea, Gerb. Kas ehk see tüdruk, see Malle —?“

„Malle?!“

„Sinna ei saa ma parata.“

„Siis ülle tüdrukule, et ta seda ei tee. Pareim hoolitsegu töö eest.“

„Seda ta teeb, Gerb. Seda teeb ta tõesti. Tema on wirt ja tal on hea tahtmine.“

Järgmisel õhtul leidis Gerb oma maja pimedat olemat. Ta kumistas ja oli tufane, kui talle meele tuli, et ta oli oma kambriatna unustanud awamata. Aga ta leidis selle olemat laiali lahti, ja weft weekruusis oli wärsk.

Armufadedas wihas, mida ta Quellihorni kõrtfis oli ilmaaegu katsunud uputada, wihas-tas see teda ka weel. Kui Gewa Jansen temast ei hoolinud, siis ei tarwitfenud Malle Henderfen tõesti mitte teha.

Päewad möödusid.

Oli jälle ühe pühapäewa õhtupoolik. Gebe oli juba ammu kodust ära läinud ja Gerb walmistas oma kambriks temale järele minema. Korraga nägi ta fllalt, mis üle kaanali tema tallu tõi ja alati tühi oli, üht heledat kuju lähenemat.

Ta äigas käega üle filmade.

See polnud luulekujutus! Gewa! Gewa Jansen! Ja ta tuli tema juure! — Ta kahet-fes oma raskaid sõnu! Tuli tema juure!

Wabifewate kätega tõmbas ta kaelafideme krae alla ja ei jalkunud seda enam sõlme panna kärfitufe pärast. Siis tormas ta wälja — neiule wastu.

Ruid teegi oli temast juba ette jõudnud.

Gewa oli parajasti, heljuwalt käies, wana paadimaja, milles aukline turhapaat tõdunes, selja taha jätnud, kui, tema teed finni pannes ja nagu maa seest wälja kaswades, Malle tema ees seifis, hoopis teiftugune Malle, kui tema tundis.

Imestades jäi Gewa seisma.

Ta ei olnud Mallega enam nädalaid koos olnud, ja temale paistis Malle nüüd hoopis

teiftugusena — weel suuremana kui enne, wõi tegi jeda ainult paras kleit, mis ta kandis? —

Täiem oli ta nagu, imepuhad ta eifaeiffe ja nina terawad jooned, ja hõbeläifega juufjed seifid ta pea ümber nagu pühawatste ema Marja pea ümber Gradsborfi kiriku ristipildil. Tõft, filmades ei peitunud midagi püha. Mõõtmatu wiha loitis sealt Gewale wastu.

Mõne hetke filmitsefid tüdrukud üksteift keeletumas waenluses. Siis tõstis Malle tõr-judes käe:

„Kasf minema siit talust, sina!“

Samal hetkel tormas Gerb maja poolt lähemale.

„Gewa! — Gewa! Sa tuled minu juure!?“

„Ei, Gerb, ma lähen lohe jälle. Sinu tüd-ruf wiskab mu wälja. Ei tea, kas see sünnib finu käful.“

Malle aga kirjendas waljusti:

„Ei, tema ei tohi tulla finu tallu, Gerb Glüber! Ta ei pea find oma petlikkude meeli-tusfõnadega oma wõrtu meelitama! Temas elab Usmodi kumt nagu Tobiafe raamatus Nagueli tütres! Kes ta kofib, sellele toob ta jurma!“

Gewa karjatas.

Lüües põlle näo ette, jooffis ta nuttes üle filla tagast. Paarist tüdrukust, kes külateel ja-lustasid, wöttis ta nagu abi otfides finni ja nuufjus.

Sellepärast ei wõinud Gerb Glüber talle järele rutata.

Nagu purustatuna seifis to. Önn oli teda teretanud, palawasti ihalud, aastate kaupa sõdatud önn oli oma jela tõfunud ta läwefe — ja hiraufa sõnaga peletas see, kes finn tema ees seifis, ta temast eemale, ife selgestinähta-wat wõidurõõmu tundes.

Ta oleks wõinud Malle oma wihas surnutks kägistada. Aga risti läbi tema wihaft kõlas neiu kummaline hoiatus ta hinges järele ja halwas ta käe.

„Pead ja mul iga rõõmu nurja ajama, fihwitufs finu?!“ urifses ta läbi hammaste. „Oigu neetud see päew, mil ma fu wõftin oma maija!“

10.

Gerb oli oma kambriksse tormanud ja ufse oma taga finni lõõnud. Ta kartis keewa Glüberi-werd.

Malle jäi oma lohate kivistunult seisma. Nagu nuga olid Gerdi sõnad ta fudameft läbi käinud. Jial ei oleks ta uskunud, et sõnad nii walusad wõtwad olla. Minus inimene, kellele ta head soowis, tema needis seda tundi, mil

ta tema oma maija mõtnud! Do, tal polnud waja seda tundi needa. Kes on tulnud, see wõib ka minna, igawesti minna. Ta ei tahtnud elada, kui Gerd Clüver teda needis!

Käte järsus õhkuwisingus lahtus ta kiwisus. Ta pistis jooksa. Beaacu oleks ta Wöbke ümber lükanud, kes ruttu aiaäärt mööda lähemale komberdas. Ka tema oli Gewa tulekut näinud.

"Tüdur! Tüdur!" hüüdis wana tüdur kohkudes "Sa näed wälja, nagu oleksid ilmsi surma näinud!"

Ilma et midagi oleks kuulnud, tormas Malle edasi pilguga, mis asju ta filmade ees ei näinud. Ta jooksis põllupeenart mööda üle Wümme sillakese, edasi kitsast, waewalt nähtawat teerada mööda läbi pila rohu, läbi kase-wõsastiku, mööda Geshe sihitulekohast, kus eileõhtused turbad weel suitsesid, mööda ühikust kasest, mille all Gemmo Clüver oma elu wiimisel õhtul seisnud — sinna, kus ennast puudeta ja pöösasteta pind laiutas, kust pillirood oma teraw otjad wälja pistid — sinna, kus maapind inimest neelas!

Hingetuna kiirest jookst, jäi Malle kaldal seisma. Mullu-aastast juba halliks läinud rohul seisid loodesse wajunud päikese weripunane kiir, nagu tõuseks maapõuest üles nende weri, kes tapetult olid wajunud soomükkasse; paljud wõisid seal puhata, werised ja weretumad. Ühuõil oli Geshe Weitkopp neid näinud esile kerkiwat, wihaseid ratsanikke mundris, mida enam keegi ei kannud, ununenud wormides möskadega wõidelbes maenlaste mastu, kelle soo ühes nendega neelanud — ekstele sattunud rändajaid kaupmehi, tõmmusid taterlast, eluõulisi poisse, kaaswõisklejatest uputatud.

Ka naised tõusid üles kahwatus kuwalguses pikkade looridega, õnnetut surma surnud põgenedes enneaajaloolistes sõdades — maha jäetud nelusid, kel kahwatud lapsed käewarrel ja klaastunud filmades waigistamata himu mitte lõpuni elatud elu järele!

Ühes teistega pidi Malle kaaja tantfima waimude ringtantsul, igawesti seotud soo külge.

Uga ta ei kartnud seda. Ta armastas soo waikiwat, mõistatuslikku kõrwet, kus talle tuttav oli iga taimetene, iga walgusehel kirjus õhtutaewas.

Weel lord waatas ta tagasi Gerd Clüveri õlgtatusele. Siis tõstis ta jala hüppeks põhjatusse warjuriiki.

Seal peatas teda mingisugune mõte.

Täitsa üksi seisid Gerd Clüver keset oma südametunnistusteta ja tige date maenlaste karja. Ja Wöbke filmad ei olnud küllalt terawad hädaohu, mis Gerdi ahwardas, juba kaugelt

nägema ja ta jalad ka mitte küllalt tulised teda kaitsma. Gerdil pidi olema keegi, kes teda kui truu koer salamahhi walwas, kes teda hoidis Fünshauseni elanikkude wiha eest ja ilusa Gewa wõlu eest, mis sama kardetaw oli kui soo ise.

Kui tema, Malle, temast näüd lahtus, siis tantfis õige pea ka Gerd ühes temaga uduantju soos. Ja ometi pidi Gerd elama päitsemalguses! Bibi elama kaua, elama õnnelikult!

Malle wajus pikasse rohusse. Ta hinge hirmus pingutus sulas pisarateesse.

Päike oli looja läinud; tõusid walfjad udupilwed, katid maapinna mehefõrguselt. Neis walgetes udufogudes nagu piimajärwes ujus Geshe majakene, kuna ta piitillustes atendes weel ehapaiste punane kuma peegeldus.

Nagu päästew laew weenputuse woogudel paistis ta olemat Malle piitlipiltidega täideud ettekujutuses. Ta nägi wanakest eunast läwel. Lollits pidasid teda Fünshauseni elanikud. Uga ta oli inimene. Ja oma ühituduse õuduses jooksis Malle ruttu tema poole.

"Geshe! Gema Geshe!"

See oli kui appihüüe.

Wanazit ei imestanudki.

"Oled sina see — mu wäike Malle? Tahad tulla ema Geshe juure? No tule siis, tule!"

Ta wõttis tüdruku käest kinni ja tõmbas ta üle läwe tupp. Majakene oli wäike ja wihad ja tal oli üksainus ruum, kus asusid ema Geshe kits, kanad, woodi, pada koldel, kausid riitlil, woff ja labidad ning muud tarbeasjad — mitte nii puhtana kui Wöbkel Clüveri talus, waid tolmustena ja laiati pillatutena.

Gema Geshe lükkas ühe pingi turbatule ääre, nihutas mõned nastilud, kes endid kolbetule paistel peestlesid Malle puukingade ringkonnaft emale, istus ise õlgtoolile, millel seisid kirju, kaitine padi, ja ütles Malle tähtsiltades:

"Tütrefene, nüüd puista oma süda wälja. Näägi ta jälle fergeks."

Malle awas juu.

"Mina — Gerd Clüver — mina —"

Uga siis oli tal, nagu oleks keegi ta kõri kinni pigistanud. Näädida, et Gerd ta sinna tuleku päewa ära neednud, rääkida hirmsast wõitlusest, mis ta hing ifka weel wõitles — oli mõimatu!

Ta pettis oma kahwatanud näo ema Geshe rüppe.

"Ära küsi minult midagi! Base mind waikest oma juure istuda, ema Geshe. Ma — ma ei wõi seda ütelda!"

Geshe silitas pehmesti ta hõbejuukseid.

„Sa ei tarwitsegi midagi ütelda. Ema Geshe tunneb isegi sinu häda. Tunneb maailma palju, palju aastaid. Ja see on ikka sama maailm. Nagu soo, mis näljane on werewa were peale, nii ajab ka maailm sada lõuga laiali inimeste neelamiseks, kisub neid riietest, kätest ja jalust ning tahab meid kirida oma põhjatusse mudasse. Kõiki kisub ta, kõigi järele kahnab ta, ühe järele warem, teise järele hiljem. Ja keegi ei pääseks eluga, kui ei põleks suur tuli kardetawas soos, tuli, mis kõigile teed näitab. See tuli aga, mu laps, on, et üks inimene armastab teist, teda nii armastab, et ta oma elust ei küsi tema pärast, et ta tema pärast unustab kõik oma häda, oma walu ja oma õiguse ning uhkuse. Kelle südames seesugune armastus tuli põleb, see sammub julgesti kindlat rada läbi soo, mis kahel pool teda oma mülgastega haigutab.“

Malle oli Geshe pominat esiti kuulunud poole teadwusega. Wanakese tufane hääli unustas ta walu, soojus, mis wanakesest wälja hoowas, awalbas tema hirmsast ärewusest ja õhtusest wiludusest wabisewatele kehaliigetele head, rahustawat mõju. Aga aegamööda hakkas ta terawamini kuulama. See polnud kellegi paha jutt, mille pärast Fünfhauseni noored, eesotjas Mallega, wanakesest olid pilganud ja narrinud. Need sõnad olid räägitud temale ja neil oli imetoliw mõte tema werise maadlewa hinge tarwis.

Ta tõstis pea.

„Kedagi nii armastada, et ta ei hooli ise oma elust ega soowidest ega õnnest — see oleks tuli, mis teed näitab, mida mööda inimene peab minema? — Ennast teise pärast unustada? Do, Geshe, mis tead sina seesugusest asjadest?“

„Mis keegi on läbi elanud, laps, seda ta ka teab. Tulega, mis mu südames on põienud alati, alati! — Kuidas muidu oleksin ma küll mõinud teed leida läbi maailma, kus elawad kõwasüdamlised, hirmsad inimesed? Kogu Fünfhausen on ju hirmus, kardetaw soomülgas!“

Noore, elutundmata inimesena tulin ma Weikfopi seltsis tema tallu. Nüüd asuwad seal Bollmerid. Ja see sündis siis, mil Nedderbrink weel sulane oli Janjeni talus. Ja Bollmer oli ka sulane ja teenis wana Henze juures. Ja Weikfopp oli peen pois ja tugew pois, töötas hoolega ega käinud Duellhorni kõrtsis jagedamini kui teised. Ja mina armastasin seda. Ja kuidas see sündis, ei tea ma ütelda; on inimesi, kes ütlewad, see sündinud kaardimängu juures — aga ühel päewal pidi Weikfopp wälja kolima oma isatalust ja asuma siia wäitsekse maija, kuna Bollmer kolis tema tallu.

See oli paha, jah, wäga paha. Aga Weikfopp oli mulle armas ja ma pidin teda lohutama, mispärast mul nutuks aegagi ei olnud. Weikfopp aga hakkas nüüd ikka jagedamini ja jagedamini Duellhorni kõrtsi käima ja ühel õhtul — ei tulnudki ta enam tagasi.

Ei, ial ei tulnud Jochen Weikfopp omi jalgel enam tagasi. Ühest wanast turbaaugust töid nad ta mulle surmalt koju. Süda tahtis mul lõhkeda ja oleksin temale pea järgnenud. Kui mulle oli temast järele jäänud mu wäite Jaan, ja seda ma armastasin ega wõinud üffi jätta wõõraste inimeste keskele. Siis tallasin ma oma walu jalgade alla, tegin enese kõwaks ja hakkasin Fiele Henzele, Bollmeritele ja Dühlmeieritele särte õmblema ja lappima, ja kaswatasin oma Jaani suureks ja mul oli jälle päike südames, sest et minu Jean oli pois, nagu tema sarnast Fünfhausenis ei leidnud, nii tugew kehalt, nii pehme meelelt. Kogu päewa töötas ta oma eest ja naeris ning oli alati rõõmus ja heas tujus.

Oh seda ilusat aega!

Tema herra Breemenis, kus ta teenis, pidas taft suurt lugu ja saatis ta, hulga raha tema kätte usaldades, maale. Ja ühel õhtul, pimedal sügisõhtul, mil torm mühises ja ainuiffi tähte taewas polnud, läks mu Jaan jälle, tasku raha äärent täis, üle soo, ja ei tulnud ial enam tagasi. Tema waest kehagi ei ole enam leitud. Keegi ei tea, kus ta magab igawest und oma mudasängis, ja keegi ei tea, kas ta eksis teelit kõrwale wõi lükkas keegi ta soomüllase.

Ja mõned on ta nime püüdnud määrida weel surmasti, üteldes, nagu oleks ta rahaga põgenenud üle suure wee. Mina olen luuranud ja oodanud teda päewal ja ööl suure kafe juures, kus tuli põleb. Aga tema ei tulnud ega tulnud.“

Geshe katkestas jutu ja wahtis oma ette tühjusse. Wõimalik, et ta oli unustanud noore lapse, kes koldetule kõrwal kuulatas, ta jalgade ees kükitas, minewiku piltides, milles ta elas. Malle wõitis ta käest kinni.

„Edasi! Edasi! — Kuidas leidsid ja oma tee edasi? Tuld, millest ja ütled, et ta juhatab õigele teele, seda sul ju enam ei olnud. Polnud ju enam kedagi, keda sa oleksid wõinud armastada kõigest omast südamest ja meelest.“

Algates lükkas Geshe oma hallid juuksed tagasi, mis tanu alt wälja olid tulnud. Naeratus lehwis ta näost üle, hea ja peaaegu uhke naeratus, nende naeratus, kes on maailma kiusatused ära wõitnud, samuti ka maadlemise oma hinges.

(Särgneb).

Näljatont.

Islandi kirjanik Jónas Jónason.

1

Päike oli parajasti mägestiku taha waju-
mas, mis Badi talu taga filmaringi piiras.
Taewas oli pilwedeta ja puhas; kuid siiski
heljus kogu horiisondil nagu udulini. See oli
kogu suwe kestnud, kui päike nähtawale tuli,
ja samuti kogu möödunud talwe ja ka eelmise
suwe. Atmosfäär oli täis wääwliatre ja neist
kõhwtitatud; päikese sära polnud hele, nagu ta-
walikult, waid pigemini punakaspruun; ja päike
ise paistis nagu kustuw raswafüünal suures
kanguses.

Maastik oli kurblik. Siin ja seal nähti
küll rändajat teed mööda astuwat; kuid nad
olid enamasti jalagid ja kuhu waatafid, kas
mägede poole wõi orgu, polnud elawaid olemust
mürgata. Minult rändlinnud lendasid parwedes;
lastusid alla, korjasid punokkalesti ja tõusid
uuesti õhku — kõik korraga, lendasid kõik ühes
suunas, ühes kõweras kaares ja lastusid jäl-
legi kõik korraga alla, endises järjekorras. Üks-
sind ronn seisis õhus ja otsis nähtawasti söögi-
poolist — mis aga kustil leida polnud —; ja
siis lastus ta alla marjapöösastikku kaljuser-
wal, et nälgä mõne wiletsa trawalt söögiks
kõlbliku marjaga kustutada. Üksikud metsha-
nede parwed lendasid kisades kõrgel õhus ja
moodusasid amarikke jooni: nad olid teel peh-
mema talwe poole, kui siin leida oli.

Muide walitses kurbmeelne surmawailus
kõige kohal. Oli, nagu oleks kogu ümbrus, jah,
kogu maa luupainaja käes ärganud, kelle wõi-
muses ta oli ja kellest ta lahki ei saanud.

Sarnane luupainaja oli tõelikult olemas
— hirmsam kui kõik tondid, mis ialgi Is-
landi waritsenud —, peale monopoli-kaubanduse
ja liikuma merejää.

See hirmus tont, mis Islandi rõhus, oli
tuhtwihm ja häwitatus, mille enesega n. n.
Slapta wulkani purtskamine töid, mis kõik toi-
duained rikkusid: see oli näljatont.

* * *

Oli wastu õhtut ja päike hakkas waju-
ma. Bjarni Bidi kolust näitis talu aia taga raba-
maal heina, millest ta peremehelt kahels päe-
waks luba oli saanud. Talus idõ eest pidi ta
kaks korda päewas weidi süüta saama. Ta pe-
remees oli nii heas seisukorras, et ta lehma
ja kahetsa emalammast omaks wõis nimetada
ja sellepärast hommikut enesele ja oma inimes-

tele Islandi samblast ja piimast valmistatud
pubru ette anda wõis. Pealegi oli ta merel
osa kalu püüdnud; ja raasute neist kujundas
teise lõunaaja. Nõid päewil oli see jõukus.

Bjarni polnud üksi elus. Tal oli naine ja
kaks last, kellest üks neli ja teine kaks aastat
olid. Ka oli tal noor lehm, kes talweks wasta
pidi tooma.

Kuid talweks oli weel kolm nädalat aega
ja nii kauaks püüdnud toit. Wiimastel päewa-
del oli ta ja ta pere sellest elanud, mis ta hei-
naniitmise eest sai. —

Kui päike parajasti wajuada tahtis, waatas
ta üles. Ta arwas, et nüüd kõik rohi raba-
maal niidetud on ja ta koju wõib minna.
Kuid ta waatas weel kord ringi: järel olid
weel mõned pöösastikud, mis ta ka maha wõis
niita. Kuid waewalt seisid ta wästdes weel
jalul.

Siiski wõttis ta weel kord jõe koku ja
hakkas niitma, kuni kõik lage oli; siis wõttis
ta wäti ja luisu ja läks koju.

Üksel kohtas ta peremeeft, kellele ta tööriis-
tab andis.

„Ja siis tahaksin sind südameft paluda,
mu armas Urni, mind weidi aidata, kuigi at-
nult poole kalaga, et wõiksin oma waeSte laste
pisaraid kuwatada, kui koju lähen.“

„See on wõimata, armas Bjarni; sest mul
enesel on ainult kaks kala weel ja ei midagi enam;
pole tõesti lõbru sarnasel ajal elada.“

„Kuid mul pole midagi, mu armas Urni!
Aita weel“ seeford; — ehk aitawad mind in-
imesed järjekorras, kuni meie lehm poegib; —
nii kauaks pole meil midagi.“

„Ei, ei, sa pead teistelt abi paluma; aita-
sin sind juba kaks päewa — nüüd tehu seda
teijed; ma enam ei aita.“

„Da see sul täitsa wõimata? — Minult
wäike suutäis!“

„Sah — kellest pean selle wõtma?“ was-
tas Urni. Näljastelt lastelt, nagu sul tõdus;
— kuid oota filmapilt —“

Da wõttis talt tööriistad ja wiis need
tuppa, mis lõunapoolisel küljel wärawast oli.
Bjarni istus uksepildale, nõjatas pea kätele ja
ohwas sügawasti.

Warsti tuli Urni tagasi ja hoidis kahte
kõhutüüfi kalast käes. Nähtawasti olid need
kaunis suurelt kalalt maha listud. Ühtid ulä-
tas ta Bjarnile ja lisas siis lühidalt ja kare-

dalt juure: „Säh — see kuuwatab täna õhtul nende pisarab; aga ära ja enam maija tule.“

Bjarni kargas püstit, haaras kõhutükid, nagu oleks need kallid warandus, suubles Urnit kaks korda ja palus Jumalat, et see seda tühakordsest tasuks. Siis joofis ta onni, kus ta naine ja lapsed ootasid. —

Sees wõis kõigest tunda, et nad paremaid päewi olid näinud: nad polnud sugugi näruselt riides ja ka mitte iseäranis määrdinud; kuid nad olid näost tühakarwa ja kole kõhnad. Nälgjatont paistis neil näost.

Kui Bjarni maija astus, kuulis ta kolas nuttu ja nuuskumist: lapsed kerjast emalt süüa: kuid tal polnud midagi. Ta katsus neid, isepoolnuttes, waitima panna ja ütles, et isa warsti tuleb ja neile eht midagi söögiks toob.

Samal hetkel astus mees uksest sisse, kalatükid käes. Lapsed tormasid talle wastu ja kisustid need tal kässi; kuid ema wõttis nad ruttu ära, istus wõõrjemale ja hakkas üht tükki jagama. Wanemale lapsele andis ta ükisküü tükkise, nooremale aga üaris ta nad peeneks. Ja siis sõi ta ise naha ja närts rinnaluud ära.

Bjarni seisis waitibes ja waatas lasti. Nad sõid waest toitu nii suure rutu ja aplusega ja waitesed näod, kõhnad ja wäsinud, järeksid nagu päike lõbusi ja rahulolekust.

Ema hoidis teist tükki käes, waatles seda enne, waatas siis Bjarni peale ja ütles: „Kas ei taha ja sellest tükkisest saada?“

„Oh ei, sõõ ise wõi hoia homsete lastele; tahan weel täna õhtul minema halata.“

„Minema? Kuhu? Kas pole ja igalpool olnud?“

„Jah; kuid tahan siiski ära minna. Küll mind juba keegi üle õõ jätab; — kes, jeda ma muidugi ei tea.“

„Kas ei katsu ja oma wenna Sigurdi juures õnne? Ujun kindlasti, et tal weel midagi on.“

„Sigurd — hm, ta on enesele ette wõtnud kedagi oma juure jätta. Kuid katsuda wõin siiski.“

„Wõi õpetaja-herra juures?“

„See ei aita ka; ta pole teistest parem; ta on juba inimesi tagasi saatnud.“

„On ta? Jah, siis muidugi —“

„Wii lapsed woobi; — toon lehma sisse ja asun siis teele, ennekuu päris pimedaks lähed. Ma ei tule wiist enne homset päewa tagasi.“

Ta ütles naisele head ööd; suubles lasti ja läts wälja. Ta oli surmani wäsinud ja wanus igal sammul jõuetusest.

Wadist Neffi tallu oli peaaegu kaks tundi teed, kus Sigurd, Bjarni wend, elas. Bjarni jõudis sinna, enne kui seal magama oli minud ja lasti koge wennale delda, et see nii hea oleks ja lasti ette tuleks. Mõõbus tükkie aega ja Bjarni istus wahapeal uksepiidale, et tema peale oodata. Ta kõikus lootuse ja kahtluse wahel: kas lubab talle Sigurd õõsets jääda wõi mitte? Kogulonnas ei tähenda küll palju, kas sin wõi seal talus õõmaja jaadakse; kuid tookord oli see tihti eluküsimus.

„Kas wõin jääda?“ oli esimene küsimus, mille peale ta mõtles. Kuid siis tulid talle naine ja lapsed meele: kas ta wõib tükkie toitu kaasa wõtta? Ka lodustele oli see siis eluküsimus. Kuid elu! Mis oli elu weel wääri? —

Samal hetkel astus Sigurd wälja.

Bjarni teretas; kuid Sigurd wastas jahedalt.

„Tahtsin sind paluda mulle lubada su juure õõsets jääda, armas wend.“

„Õõsets? Ma ei wõta lontrusi õõmajale.“

„Jah, olen jeda kuulnud,“ ütles Bjarni ja ta hääl wärises; „kuid ma mõtlejin —“

„Si, mis ühele õõge, peab ka teisele õõge olema. Mul on waewalt toiduainet, et ennast ja oma inimesi toita ja selle peale pole mõeldagi, et weel teist wastu wõin wõtta.“

„Sa tahad mind ära saata? On sul wõimata mind õõsets jätta?“

„See ei aita et sind siia jääda luban: ma ei anna sulle süüa ja jeda ja ometi tahad. Mul pole tõesti midagi.“

„Siis anna mulle wähemalt juua.“

„Küla jõõgi joolleb ju talu juurest mõõda.“

„Seda teadsin ise,“ wastas Bjarni nii tasa ja kurwalt, et see waewalt kuulda oli; ja siis hõtkis ta minema.

Sigurd aga ruttas uft lufustama. —

Bjarni oli nüüd nii wäsinud, et ta igal sammul kõikus ja nagu wigane edast nihkus. Ta istus jõe kaldale, jõi end täis ja tõusis siis aeglaselt.

Kui ta jälle jalul seisis, peatas ta sama; kohal ja waatas maha. Wäljas oli kottipimet ta seisis nõutult ja mõtted tulid aeglaselt aj olid surmani kurwad. Ta teadis ainult, et al edasi minna ei jaksanud. Ta webas end wae-waselt lambalandani aias, mille ukse ainult seotud oli. Ta sõlmis nõõri l hti; astus sisse ja pani sees kiwi uft wastu. Laudas olid mõned lambad ja sees oli soe.

Ta helkis maha ja toetas pea heintele. Kirjeldamatu heameel waldas teda; lammaste soojus laotus tema kohal, ta lakkas mõtlema, unustas enese ja uinus peagi.

Ta unistas kogu õõ suurtehi tonnibest täis raswast lihha, millest ta nii palju sõi kui himustas

Weel oli ta täie mõistusega inimene.

Meis'oom, milleks nälg inimese muudab, polnud temas weel ärganud.

* * *

Järamisel homnikul, kui weel poolpime oli, ärkas Bjarni sellest, et keegi sõimates laudast raputas, et seda awada. See õnnestus peagi ja sisse astusid Sigurd ja üks mees lähemast talust, kes lambaid tooma tuli, et neid müügilile wiia.

Kui Bjarni enese üles ajas, imestas Sigurd weidi, ütles aga ainult: „Ah nii, sinu oled siin.“ Nad ajasid lambad wälja ja wõõras läks oma teed.

Kui wennad üksi olid, ütles Sigurd külmalt: „Mispärast sa eile ära ei läinud?“

„Ma ei julenud edasi minna; wästimusest oleksin nõrkunud.“

„Kõige parem on, et Stadi lähed; õpetaja Jon on wist sea tapnud ja sa saad eht sealt süüa.“

„Kas sa mulle siis midagi ei anna?“

„Ei, mitte nüüd. Kuid sa wõid mulle teatada lasta, kui täna õhtul jälle mõõda tuled wõi millal sa tagasi tuled.“

Ja Sigurd läks jällegi tuppa. —

Bjarni ajus wantudes Stadi poole teele. Seal nägi ta paari inimest ukse ees, kellest ühte palus sisse minna ja öelda, et talle jumala päraft midagi süüa antakse; ta ei wõiwat nälja päraft edasi minna. Mees läks sisse ja andis õpetajaprouale Bjarni palwe edasi. See ei wastanud, waid läks mehe juure ja jutustas sellele.

„Mis peame meie tegema?“ wastas õpetaja. „Kas on meil weel midagi?“

„Wähe küll, peaaegu ei midagi: neli liitert piima kümnele inimesele ja mõned kalad.“

„Siis anna talle Jumala nimel weerand liitert piima ja weidi kala. Kuid keegi ei tohi seda teada; sest kui sellest kuuldatakse, siis tulewad kerjusjed karjawiißt ja ma pean nad ära saatma.“

„Ja; ma lasen tal kolikambri astuda.“

„Nii küll. Ja mis sa talle annad, see jäta mulle pundu.“

Õpetajaproua läks wälja ja ütles sulastele, kes parajasti sisse tulid, et nad Bjarni kõõli saadaks.

Bjarni seisis wahpeal wäljas õues ja waatas ringi. Önewarawast lõunapoolse seisis wana, lagunenud omm, laudadega wooderdatud. Laudade sisse oli aken tehtud, mil oli neli runtu, ja üks runtudest oli katki. Bjarni nägi läbi akna, et kirstu peal, mis ukse wastu seisis,

lambaraswa oli, umbes neli naela ja kõrwal weel mõned wähemad tükkised, umbes nael wõi poolseisi. Kirstu kõrwal ega oli hunnik wäikseid k. lu, üdse umbes kakskümmend naela.

Bjarni filmad suurenesid seda toidutagawara nähes, mis talle nii lähedal oli, aga siiski kättesaamatu. Omm oli kõwasti lukustatud; sest muul wiisil tooford toiduaineid alal hoida ei wõidud.

Kuid ta pidi aknast ära pöörama: ta nälja-piinad läksid tugewamaks ja soolitas wäänlesid walu käes. Mees, kes õpetajaprouale ta palwet teatas, ilmus jälle wälja; ta läks Bjarnist waitides mööda ja sammus õuest wälja.

„Saan ma midagi?“ hüüdis Bjarni talle järele.

Mees waatas talle wiltu otsa ja wastas: „Mun seda waewalt. Tee parem, et ära lähed.“

Ta ei wõtnud ju teada, et Bjarni siiski sisse kutsutakse.

Bjarni wilmitas weel wähe aega onniaknal ja soowis Grethi wõi Omm wõi mõni hiiglane rahwajutust olla, et wägiwallaga kas wõi wälkest kala wõtta, et nälja kustutada. Naine ja lapsed tulid talle waewalt weel meele; ainult weel lõikaw, sundim alalhointung — ja muud midagi.

Seal astus õpetajaproua wälja. Ta waatas ümber ja nägi Bjarnit akna ees seiswat. Ta teretas prouat, ja ütles: „Mispärast sa siis sisse ei tule?“

Bjarni wastas, et teda keegi kutsunud pole; waid talle olla öeldud, et ta siit abi ei saa.

Õpetajaproua wiis ta matja ja kõõgt taha asunasse wäiksesse ruumi. Seal seisis wäike kaus piimaga ja wähe kala, mida ta Bjarnile pakkus. Ta lühas aga juure, ta ei tohtiwat kellegile öelda, et ta midagi saanud, ja siis läks ta ära.

Bjarni neelas kalatüki ja jõi ahnelt piima ja kõik kestis ainult filmapilgu.

Ta nälg kaswas ainult sellelabi. Kuid siiski oli see parem, kui mitte midagi. Ta leidis õpetajaproua kõõgilt, tänas teda — ja palus, et talle meidite kaasa antakse.

Kuid seda palwet ei täidetud. Proua ütles, ta ei tohtiwat rohkem paluda ja tema ei wõiwat rohkem anda.

Bjarni jättis jumalaga ja läks, Näljatunne oli nõrgenenud, ta jõud kaswast ja ta wõis sirgelt käia. Si nit sammus ta edasi.

Ta hulkus kogu päewa ringi ja käis kõigis taludes ja kohtades, kust ta midagi saada wõis loota. Ta loputas igale uksele, lord täis lootust, lord täis kahilust, ja kaebas igalpool oma nälgwa naise ja laste häda. Kuid igalpool sai ta sama wastuse: „Ei, ma ei wõi!“

Ja tõendusel, et see tõsi oli, nägi ta igalpool kõhnu ja lahvatuid nägusid, kulwanud näojooni, roidunud liigutusi. Paistis, nagu lõnniks lümmesed unes ringi wõit nagu oleks nad mõistuse kaotanud. —

Ta astus uuesti koduteele. Oli pime öö, põhjatorn hulus, mägestikust tuiskas lund. Ta wärises külmas. Jälle jõudis ta õpetaja-maja õueni.

Ta peatas. Kõik ukseid olid lukustatud.

Ta astus onni ette ja waatas sisse. Kuid pimeduse tõttu ei wõinud ta midagi näha.

Sees oli, mis ta sel filmapilgul wajas: toiduained, kulwatatud kalad ja rasw.

Bjarni oli seni õiglane mees olnud. Ta polnud itaigi midagi wõtnud, mis mitte tema päralt polnud. Kuid mis pidi ta tegema? Wiletsus, häda, nälg ajasid teda taga warastama, sisse murdma ja oma naisele ja lastele ning enesele elu warastama.

Ta seisis kaua ukse ees, astus kaks, kolm samm uksale lähemale ja siis uuesti tagasi. Ta katsus mõeldä ja enesele aru anda, mis see oli, mis ta teha tahtis. Ta teadis, et see polnud õige; ta mõistis, et ta peab kiusatusese wastu panema, et ta ära peab minema, põgenema, nii ruttu kui wõib, kaugele eemale, pimedusse. Ja siis läks ta ümber maja ja astus uuesti õue. Nüüd läksid ta mõtted segi; ta fantaseeris, ta nägi oma naist nõrgana ja wäriwanaan, oma lapst surmatrampibes hoigawat; ta kaotas täelikult mõistuse: — nälg sai kõige üle wõibu.

Ta jõud kaswafid kahetõrdselt; higi tuli nähtawale; kuid sellegipärast raputasid teda külm ja wärinad. Ta astus ukse alla, haaras raami ja kangutas selle ühe korraga wälja; ta waatas ukse peale oma käes, siis nõjatas ta selle seina wastu.

Ja siis hakkas ta ukseawajuse läbi roomama. See õnnestus lõpuks; sest ukse oli kitsas ja madal. Lõpuks ulatasid ta käed seespool põrandale ja nüüd suutis ta end sisse tõmmata. Sees tõusis ta üles.

Ta kobas pimedas edasi ja leidis warsti raswa kirstult. Ta kaalus seda käes ja wõttis wäiksema tüki, millest juba lõigatud oli. Selle pistis ta põue. Siis wõttis ta weel wiis wäikset kala.

Seda tegi ta rahulikult ja külmawereliselt, nagu oleks see täiwa õiglase tegu. Ta wõttis kalad pahemasse kätte, kobas ukse juure, awas paremaga ja hiilis wälja; siis awas ta wäikse ukse, astus õue ja pani ukse kinni.

Majas ärkas koer ja hakkas hirmsasti haukuma.

See näis talle piitsahoop kõrwade ümber: ta põgenes nagu tagaetud loom; ta ei laka-

nud jooksmast. Talle näis, et keegi järele tuleb ja maad jalgedega sõtkub; ta uskus, et wäimusest maha kukub. Kuid ärewus ja jõupingutus oli nii suur, et ta ainult joosta wõis, joosta kuni ta Nesi taluni jõudis.

Seal tuli parajasti wend õue.

„Hallo! Kust sa jooksed, armas!“ ütles ta poolhulkitult. „Sa oled wist teel hea saagi saanud.“

Bjarni oli nii wäsinud, et ta wastata ei saanud. Ta astus õue nurka ja istus, wõi pigemini, langes maha.

Sigurd läks järele ja istus ta kõrwale.

Õimesel suutis Bjarni palwe kogeleda, et talle juua antakse,

Sigurd läks maija ja tõi talle kausi täie piima weega segi.

Ta jõi selle ühe sõmuga tühjaks. Ta wäsimus kahanes weidi; kuid nüüd tuli nälg wägewamalt tagasi.

Mõlemad wennad istusid kõrwuti, jagasid ühe kala eneste wahel ja sõid selle ära; aegajalt hammustasid nad tükkide raswa. Sigurd tegi kõiksugu oletusi ja ütles Bjarnile, et see kõik kusaqilt warastanud, wist Stabilt. Bjarni ei ütelnud jah ega ei ja Sigurd jättis ta rahule. Kui kala lõpetatud oli, wõttis Bjarni kõi, mis järele oli ja pistis raswa uuesti põue.

„Kas sa siia sõset ei jää, armas wend?“ ütles Sigurd. „On pime ja sa ei wõi koju minna.“

„Ei, lähen koju,“ wastas Bjarni waewalt kuuldawalt. „Kui sa mind läinud ööl wastu ei wõinud wõtta, siis wist täna ka mitte. — Head ööd, wend!“

Ja astus kojuteele.

* * *

Keegi ei tea, kuidas ajas ilmas awalituse tulewad; kuid tõstati on, et järgmisel hommikul naabrid teadsid, et Bjarni õffel raswa ja kaladega koju tulnud ja oma naise ja laste nalga kustutada on wõinud.

Arni läks päewa kestel mitmesse tallu ja kuulis seal, et Stabilt sisse murdud ja õnnist raswa ja kalu warastatud. Weider näis ainult, et waras rohkem maha jätnud, kui wõtnud oli. Seda oli ülemusele teatatud ja öeldud, et Bjarni seal ringi oli hulkunud. Arni lihas ta midagi juure, ja nii tuli, et teda wargaks pidama hakati. Ülemus kästis wallawanemal Bjarni maja läbi otsida, ja kui seal nimetatud toidunaineid leitakse, teda kinni wõtta.

(Järgneb).

Hilwe.

Austria kirjanik Jakob Bosshart.

Kaugel kõrbes, neli päewaratsu Bir Sirheni taga, seisab wäike oaas Rahme. Kollased kaljuringud warjawad teda tuulte eest. Ühe kingu jalal, kus wesi maa seest wälja niriseb, tõusewad palmiüwed sirgelt üles taewa poole ja peestlewad päikse käes punaseid datlikobaraid. Maas kaswawad oad ja ristikhein lopsakalt.

Hulga aastate eest elas seal kolm inimest, mees ja naine oma poja Gamidi seltsis. Isa oli wennast tülis lahkunud, oli Bir Sirhenist naise ja lapsega ära läinud ja õnneks Rahme oaasi leidnud, mis tookord oli mahajäetud. Ainult üksik hurtsik andis endistest elanikkudest tunnistust. Mees kasutas juhust, wõttis hobuse ja eesli seljast sadula ära ja hakkas ilma pikema jututa hurtsikut jälle üles ehitama ning kõrbeaga wõitlust algama. Sest mahajäetud oaasi oli juba hakanud liiw tungima, ja kui abi ei oleks tulnud, oleks ta mõne aastaga sellesse lämbunud.

Need kolm inimest elasid waikset, õnnelikku elu. Oaas andis neile kõik, mis nad ülespidamiseks wajasid: datleid, ube, wilja; kitsed, kelle isa Bir Sirhenist toonud, leidsid küllalt toitu ja andsid piima nagu head allikad. Gamid ajas nad hommikul wälja kõrbesse ja õhtul koju; ta tundis kõiki kohti, kus rohtu kaswas, ja kui õhtul piim nõus wahutus, siis paistis talle, nagu oleks olnud see tema tegu.

Gamid sirgus paenduwaks nagu noor palmipuu, wanemad aga jäid ikka vähemaks ja vähemaks, ning ühel päewal suri isa. Gamid mattis ta kingule liiwa sisse. Ema istus seal kõrwal ja nuttis ning kurtis oma peene häälega.

Kui waga talitus möödus ja lesk nägi, kuidas tuul liiwa kalmule ajas ja kõik labidajäljed kustutas, ütles ta Gamidile ärdalt:

„Ma tunnen sinu pärast muret. Sest warsti pead sa minugi maha matma. Ja mis saab siis sinust su üksinduses? Wõitluses kõrbeaga ei wõi sa jääda üksi wõitjaks, sest kõrbe walwab päewal ja ööl ja inimene peab magama. Ja kes

walmistab sulle toidu ja ajab kitsed wälja ning toob koju? Mina arwan, sa pead hobuse saduldama ja Wahsse ratsutama ning sealt enesele naise ostma!”

Gamid pidi peaaegu naerma:

„Naise ostma? Millega? Mis warandust meil on?”

„Sinu isa wend on rikas mees, kõige rikkam Wahs,“ wastas ema. „Tema sai isalt kaksada palmipuud, millest õiguse pärast pooled kuuluwad meile. Mine onu juure ja ütle: Tulen nõudma oma päranduseosa. Kui ta ütleb „ei“ — ja ta ütleb „ei“ — siis mine kaadi juure ja lase enesele õigus mõista!”

Gamid mõtles järele ja ütles:

„Miks ei nõudnud mu isa ise need sada palmipuud wälja?”

„Nõudis, aga wanem wend ei annud.“

„Miks ei läinud isa kadi juure, nagu sa mulle nõu annad?”

„Isa armastas rahu ja arwas paremaks sinu ja minu seltsis Wahst lahkuda. Sina aga ei karda tüli, seda märkan ma, ja sellepärast mine ühes mu õnnistusega.“

Gamidil tursusid sooned otsaesisel ja oimukohtadel. Wiha kõneles temast:

„Miks ei ütelnud teie seda mulle warem?”

Ta täitis reisikoti, saduldas hobuse ja kihutas teele. Liiw aina lendas hobuse kapjade alt. Ta ratsutas nii ruttu, et juba kolmanda päewa õhtul Bir Sirhenis suuresse Wah külla jõudis.

Tema ja ta hobune olid tolmu täis. Nii ei wõinud ta oma tööd alata

Keegi tüdruk ajas kitsi ja paari noort eesli oma ees; poiss lähenes talle ja kargas sadulast maha.

„Jänu on mu meister,“ ütles ta. „On sul wett, tüdruk?”

Tüdruk waatas teda kartlikult ja äigas enesel siis imestuses üle silmade. Nii toredat ratsanikku ei olnud ta weel näinud.

„Olen sinu teenija,“ ütles ta. „Praegu mul wett ei ole, aga ma toon sulle wett, kui sa seni waatad mu kitsede ja eeslite järele.“

Ta läks.

Gamid waatas talle järele, kui kergejalgselt neiu üle liiwa sammus, puusadest paendus ja kukla pisut longu laskis. Warsti tuli tüdruk tagasi, kõrwiisa koor wett täis. Ta laskus ühele põlwele ja ulatas Gamidile juua. See jõi, tänas, puistas tolmu riietelt ja ratsutas külla. Kõige suurema hurtsiku ees, mille ümber suured palmid seisis, peatas ta. See oli wististi õige koht.

Ukse ees põlwitas üks wana mees ja palwetas, sest päike oli loodumas. Gamid kargas sadulast maha ja palwetas kaasa. Kui wanamees tõusis, astus Gamid tema ette ja tutwustas ennast. Onu silmitses teda umbusklikult ja palus hurtsikusse astuda.

„Mis sa soowid, wõõras mees?“ küsis ta kuiwalt.

„Mitte wõõras,“ wastas Gamid; „minu ja sinu isal oli üks isa; see pärandas teile kahele kakssada palmipuud ja mina tulen oma osa nõudma.“

Onu naeratas tigidasti:

„Sa tuled hilja ja ootamatult.“

„Usun, et puud alles seisawad oma tüwel.“

„Mine ja küsi neilt ise, kellele nad kuuluvad,“ pilkas wanamees.

„Minul on usaldus kaadi wastu.“

„Hea küll, aga tõesta enne, et oled minu wennapoeg ja mitte mõni petis!“ ütles onu muigades.

Gamidi süda hakkas keema, sest tal oli keew weri. Ta lükkas burnuse kõrwale, pani käe oa külge ja astus onu juure:

„Minu isaga said sa kergesti walmis, sest et ta rahu armastas, mina armastan tüli!“

Onu hakkas wärisemaja muutis tooni.

„Oled äge, mu poeg! Oled wististi kaua ja kiiresti ratsutanud; istu ja puhka; ma lasen wett tuua, et wõiksid oma jalgu pesta.“

Ütles ja läks õue. Keegi ei toonud wett. Aga natukese aja pärast tuli ta oma kolme poja saatel tagasi. Need silmitsesid Gamidi trotslikult. Nemadki olid oma burnuse awanud ja laskid wälkuda odadel, mis neil wõõ wahel seisis.

Onu ütles:

„Need on mu pojad; nad kõik on sama rahu armastajad kui mina; otsid sa aga tüli, siis wõid seda nendelt leida.“

Gamid ajas enese sirgeks:

„Nõuan oma õigust. Teie olete üle kahekümne aasta minu isa wiljapuid kasutanud, selle kingin ma teile; aga puude eneste eest nõuan ma enesele niipalju, et osta wõin enesele naise.“

Onu poegade laiad näod tõmbusid tigidale naeratusele. Onu pilgutask pisut silmi ja ütles:

„Äg on hiline, homme on ka päew; siis toome asja päikese, kui tahad kaadi ette. Ütlen sulle ainult üht; et ma ise olen kaadi.“

Gamid taganes sammu. Seda polnud ta ette näinud. Kes aitas teda nüüd õigust leida, kui kohtunik oli kelm? Heameelega oleks ta neile neljale kaabakale kallale kippunud, aga ta mõtles oma üksikule emale ja taltsutas oma wiha.

„Olen homme, niipea kui päike ärkab, jälle siin, siis räägime asja lõpuni.“

Nende sõnadega läks ta wälja ja kargas sadulasse.

Ära sõites lendasid talle kiwid järele. Ta peatas, pööras näo onu hurtsiku poole ja nägi parajasti weel, kuidas onupoegade warjud wõsastikku kadusid. Pikkamisi ratsutas ta suure kaewu juure, mis wäljaspool küla seisis.

Kuna ta seal istus ja oma olukorra üle tuseselt järele mõtles, ajas tüdruk, kellega ta juba koos olnud, oma karja lähemale. Ta nokutas tüdrukule pead, see wastas teretuse peale kartlikult ja jootis juttu ajamata oma loomi. Edasi minnes waatas ta mitu korda taha. See nähtus andis Gamidi mõtetele teise suuna. Kas see polnud armas wäike olewus? Kui ta wõiks selle koju wiia emale? Kui ta tema rööwis, sest et tal tema ostmiseks ju raha puudus? Ma annaksin talle nimeks Hilwe, sest ta on täis magusust.

Inimesed tulid kaewule; kõik wahtisid teda kõõrdi. Ta wiis oma hobuse pisut kaugemale ja heitis pikali puhkama, sest ta oli wäga wäsinud. Hobune seisis ta kõrwal nagu walwur.

Wõis olla juba kesköö, kui Gamid äratati. Keegi naine kummardas ta kohal ja sosistas talle:

„Põgene, kui sa oma elu armastad!“ See oli naiskarjane.

Gamid kargas püsti ja kahmas sõjariistad. Tüdruk seletas:

„Kuulsin, et minu peremees ja ta pojad otsustasid hommikul, kui sa sinna lähed, kogu küla sinu vastu üles ässitada ja sind kui petist kiwidega surnuks wisata. Sellepärast põgene, sest nad on kurjad, ja mis nad tahavad, see sünnib Wahs.“

„Miks tulid sa mulle seda ütleva?“ küsis Gamid. „Ja kes sa oled?“

„Olen kaadi õetütar ja tema teenija, ja ma ei taha, et nad sinu surnuks wiskawad. Sellepärast tulin ma siia,“ wastas tüdruk.

„Mis kahju on sinul wõõrast mehest?“

Tüdruk waikis. Gamidi rinda aga tekkis uus mõte ja ta ilmutas selle:

„Põgenemine ei meeldi mulle, aga ma põgenen, kui sina põgened ühes minuga.“

Ta kahmas tüdruku käe järele. See tahtis tõrjudes taganeda, aga kuna Gamid ta kätt südamlikult pigistas, siis loobus ta wastupanust.

„Kas tahad?“ küsis Gamid. „Ja kas tohin sulle nimeks anda Hilwe?“

„Tahan,“ sosistas tüdruk, „ja nimi Hilwe meeldib mulle, sest et sina ta mulle annad.“

Nad rääkisid kawatsuse kokku kui sõjamehed. Tüdruk pidi maija tagasi hiilima ja hommikul kitsed ning eeslid nagu harilikult wälja ajama. Siis tahtsid nad koos põgeneda.

Gamid ei maganud enam tol ööl. Ta läks kaugemale kõrbesse ja ootas rahutult hommikut.

Kui tüdruk kahtlema hakkas ja ei tulnud? Kui ta tema kawatsuse üles andis? Siis jälle mõtles ta emale ja ta wanade silmade särale, mis sileneksid, kui ta temale kaasa tooks tütre.

Weel enne kui päike kõrbe taga walgatas, oli Hilwe jälle kohal. Ta naeris, kui Gamid talle vastu tuli, ja osutas tugewale eesliile, kel suur pakk seljas oli. Selles peitus toit neile ja loomadele paariks päewaks. Ta oli need asjad salajas pakki pannud. Weelähkri oli ta ühe noore eesli selga kinnitanud.

Gamid tahtis talle ütelda, kui tark tüdruk ta olla, aga Hilwe rututas minnekule, kartes tagaajamist. Oli ta ju ometi laudast walinud kõige ilusama eesli, kelle puudumist peagi märgata wõidi.

Nad kargasid sadulasse, Gamid hobuse, Hilwe eesli selga, ja ratsutasid kiiresti liiwakinkude wahele, mis nende põgenemist warjasid. Noored eeslid jooksid lustilikult wanadele järele ja kitsed nende taga. Oli, nagu lendaks wäike sõjasalk läbi kõrbe.

Lõunaajal, kui päike kõik oma leegi maha paiskas ja maapind põles, peatasid põgenejad kahe liiwalaine wahel. Sest Hilwe oli ruttamises wilumatu ja loomad wäsinud ning isused. Gamid walwas kingul hobuse turjal ja kandis hoolt, et kari toitu otsides liig kaugele laiali ei läinud. Öhtu eel nägi ta paari ratsanikku lähenewat. Olid need ta onupojad? Ta ratsutas alla orgu, et teda ei nähtaks ja seadis sõjariistad walmis.

Hilwe wärises hirmu pärast ja palus, et Gamid ta tapaks, kui ta sugulased teda tahawad tagasi wiia. Kui Gamid jälle kingule läks, oli hädaoht silmapiirilt kadunud. Pikaldasema kiirusega rändasid põgenejad nüüd kaugemale kõrbesse, Gamid ja Hilwe westeldes, loomad rohtu nosides, mis siin ja seal liiwa wahelt tõusis.

Teisel päewal oli neil kummaline läbielamus. Kuna nad waikides läbi tumma kõrbe ratsutasid, kuulsid nad äkki walusat hoigamist. Nad läksid hääle järele edasi ja leidsid mingisuguses lohus ühe raskesti haawatud mehe weristes riietes. See kisendas wee järele, ja kui Hilwe tema keelt oli niisutanud, jutustas mees kogeledes oma häda. Tema oli juudi soost kaupmees, kes kõikisugu kaupadega oasist oasi rändas ja araablastele kaupa müüs. Öhtul enne seda olid talle beduiinid kallale kipunud, talt kauba ära wõtnud, ta kaameligi ära wiinud ja ta haawatult sinna paika jätnud.

„Mulle ei jäänud muud järele kui need kaks puukest,“ jatkas ta natukese aja pärast, „need on wiljapuud — burtoogaanid. Wõtke nad, wõõrad, tänuks selle eest, et Teie süda minu peale halastas. Istutage nad maha ja rawitsege ning kastke neid hoolikalt, siis kannawad nad teile wilja, missugust teie elus weel iial pole maitanud ega näinud. See on toreda maitsega ja imeliku jõuga wili: kui teist üks temast sööb, siis teab ta, kui suur teise armastus tema vastu on wõi oli.“

Waewalt oli ta seda ütelda saanud, kui ta juba hakkas rögisema ja kõige raskemat wõitlust wõitlema.

Gamid ja Hilwe jäid tema juure, kuni wiimne hingeõhk tast kadus, siis läksid nad jälle edasi. Kumbki neist oli wõtnud ühe puukese ja mõlemad mõtlesid igatsedes päewale, mil nad wõisid nende puude wilja maitsta saada. Ja kumbki ei kahelnud, et see maitmine ja äratundmine wõis olla jumalik.

Seitse päewa pärast teeletulekut jõudis Gamid oma noore naise ja mõne loomaga, kes pikast sõidust järele jäänud, Rahme oasis. Wana ema wõttis tütre pisarsilmil wastu ja ütles rõõmustades: „Minu tahtmine on sündinud, nüüd woin ma surra!“

Ja kuidas ta ütles, nii sündis.

Mõni päew piljem lamas ta ülewal künkal liiwas, mitte kaugel sealt, kuhu ta mees oli maetud.

Gamid ja Hilwe elasid tüki aega õnnelikku elu, mis oli pilwedeta nagu taewas kõrbe kohal. Nad jaotasid oma töö, Gamid walwas loomade järele, Hilwe kogus wett ja kastis puid ning ristikhaina. Erilise armastusega kastis ta juudi puukesi. Iga weekruusiga kandis ta neile mõne soowi. Gamid waatas talle mõnikord meeleheaga järele, kuidas ta raske sawinõu kergesti pea peale tõstis ja wankumata läbi aia kandis. Siis tõi ta ülevalt peotäie datlid ja pistis need oma ilusale naisele üks-teise järele suhu, ja siis naersid mõlemad kui õndsad.

Aga tuli üks päew, mis ajas üles pilwi siis, kui neid kõige vähem oli oodata. Gamid oli Hilwele parajasti datleid annud nii, kuidas söödetakse mõnda lindu. Hilwe oli õnnelik ja ütles mõtlematult:

„Kas ei wõiks me juudi puid lasta janu tunda? Misjaoks on meil neid waja? Kas ei tea me niisamagi, kui armsad me üksteisele oleme?“

Ta arwas naljatawat, aga Gamid ei saanud sest aru ja oli ka juba nii wana, et noorelt naiselt enam midagi ei õpinud. Tema hinge kerkis umbusaldus ja kahtlus naise armastusse. Miks tahtis ta puukesi surra lasta, kui ta oma armastuses kindel oli? Ta leidis olewat naise sõnad südametud ja noomis teda. Pisarad purtskasid Hilwe silmist, esi-

mesed Rahme oasis. Nuttes täitis ta ikka jälle oma weekruusi ja kastis puukesi niikaua, kuni kõrbeliiw wett enam ei tahtnud wastu wõtta. Ja nõnda arwas ta oma äkilist meest jälle lepitada wõivat.

Gamid aga kõndis, noomis teda teistkorda weel karedamini kui enne ja tegi ta nii hoopis nõutuks. Nüüd alles märkas Hilwe, kui armas talle Gamid oli, aga ka, et armastaja peab seda enam kandma ja kannatama, mida suurem ta armastus on.

Nii möödus kaks aastat.

Enamasti oli taewas selge oas Rahme kohal, mõnikord aga ja ikka sagedamini lehwis sellest üle wari ja wari lehwis ka üle Gamidi otsaesise. Sest niipea kui mees wäikse naise ja keda ta esialgul magusaks naiseks nimetanud, oli harjunud ja hakkas noore abielu püha millegiks äripäewalikuks arwama, omas äkiline meel temas jälle ülewõimu. Siis wõis ta karedate sõnadega ja raskete sammudega Hilwest üle minna. Samuti sündis mõnikord, et ta Hilwele ette heitis, ta armastawat teda liiga wähe ja sellepärast ei kinkiwat ta temale lapsi. Hilwe mõtles: kui ometi need kaks puud rutemini wilja kannaksid, et ta näeks, kuidas ma teda armastan. Siis saaks ta minu wastu jälle heaks!

Päewil, mil ta märkas, et puukeste esimesed õiepungad puhkema hakkasid, tundis ta rõõmu, nagu oleks ta ise wilja kandmas olnud. Ta tundis eneses waikset õnne, ja igakord, kui puuketest möödus, jäi ta seisma ja waatles nende pungasid. Mõnikord sai ta ka kärsituks, et pungad liig pikkamisi paisusid, nagu oleksid nad tahtnud talle walu teha.

Tol ajal juhtus, et Gamid koti ja weelähkri täitis, hobuse saduldas ja teele tahtis minna. Ta ei teatanud Hilwele oma reisi põhjust, aga Hilwe aimas seda oma naiselikus tundes, sest ta silmitses teda terawasti ja oli wäike selgeltnägija.

Enne kui Gamid sadulasse kargas, läks Hilwe ta juure, ilma et oleks lasknud oma muret märgata, ja ütles:

„Waata weel kord burtoogaane! Nad hakkawad warsti õitsma.“

Gamid läks talle järele, just mitte heameelega, astus puukeste ette ja ütles lühidalt:

„Hoia neid hästi, kui su südame-tunnistus puhas on ja sa mind armastad. Aga kui sa mind ei armasta, siis murra õied maha, et nad, nagu sinagi, wilja ei kannaks!“

Ja ta sõitis teele. Hilwe waatas talle kurwalt järele ja mõtles:

„Puud peavad wilja kandma ja Gamid peab neid sööma, sest sellega omab ta rõõmu; mina neid suhu ei võta, sest ma tean tõtt juba isegi, ja nad maitseksid mulle kibedad!“

Wäsimatult kandis ta neil päewil kaewust wett, waewalt et enesele aega wõttis söömiseks. Nagu kõik, kes on kaotanud armastuse, uskus ta, et kaotatud südame jälle tagasi wõidab teenimise ja andumise waral.

Ühel hommikul ärgates leidis ta mõlemate puukeste õied lahti olewat. Õielehed rullusid lumiwalgena lahti ja nende õiekarikad lõhnasid nagu meest.

Hilwe süda põksus seda nähes täis rõõmu ja kartust. Kui puukesed nüüd janu tundsid, polnud wiljast asjagi. Tema näis olewat nagu elu kaalul, nii ruttas ta kaewule ja kandis wäsimatult wett. Öhtul, kui päike loodus, rippusid õied kõik herrandlikult okstel, wärsketena ja ilusatena. Hilwe seisis nende ees, mõtles Gamdiile ja igatses tema järele.

Järgmine päew tõi hirmu ja muret. Taewa peale oli öösel tõusnud kerge uduaur, mis lõuna suunas ikka tumedamaks muutus. Hilwe teadis, et tõusis shard — lõunatuul, kõigi õite waenlane. Ja warsti oligi ta kohal. Tema leekiwa kohina all sai liiw elawaks, tõusis raskete, kohutawate pilwedena õhuse ja langes siis jälle maapinnale tagasi.

Hilwe ei käinud, ta jooksis kaewu ja puude wahel suures hirmus; ta hüüdis Gamidi ja süüdistas teda, et miks ta tema üksipäinis oli jätnud kõrbesse.

Ta jooksis kogu päewa ja järgnewa öö — puhkusele ta ei mõtelnud. Hommiku eel juhtus talle õnnetus. Ta wäsinud jalad kõmistasid, ta kukkus ja ta kruus purunes kildudeks. Ta suust tuli karjatus, sest ta sai õnnetuse suurusest aru. Rahme oasis teist weekruusi ei olnud; oli ainult wäike kau-

sike, kuhu ta kitsede piima lüpsis. Aga see ei suutnud liiwa janu kustutada. Seda Hilwe teadis.

Aga ta tahtis katset teha, tõi kausi, täitis ta, wõttis ka suu wett täis, et sest enam ulataks. Kõik oma jalgade jõu wõttis ta kokku. Aga warsti nägi ta, et kõik ta waew oli ilmaaegu. Weel enne kui wesi puukeste juurte juure jõudis, oli shard ta enesesse imenud wõi sealt wälja puhunud

Lõunani pani ta jõud weel wastu, siis wajus ta minestanult puukeste alla kuuma liiwa sisse. Hirm piitsutas ta jälle ellu. Oh et ta pisarad oleksid muutunud ojadeks! Kuidas wõis ta Gamidile selgeks teha, et ta teda südamest armastas? Oh et ta wõiks surra! Ta tahtis tõusta, aga jalad ei kuulnud sõna. Ses meeleheitel tuli talle meeleheitline mõte. Ta wõttis kruusi killu ja lõikas enese käte weresooned sellega lahti, nii et weri wälja purtskas. Siis mattis ta oma käed sügawasse liiwasse, kummagi käe kummagi puu alla. Liiw ja juured jõid himukalt ta werd.

Samal ajal polnud Gamid Rahme oasist enam kaugel. Ratsutades oli ta südame-tunnistus ärganud. Kord oli tal olnud, nagu oleks Hilwe teda kaeblikult hüüdnud. Siis pööras ta hobuse ümber ja kihutas kodu poole. Nagu oleks ta teadnud, mis sündinud, kihutas ta kohale, kus kaswasid kingitud puukesed. Ta nägi Hilwet lamawat, kargas sadulast, hüüdis teda ja tõstis ta üles. Hilwe oli surnukahwatu.

„Mis oled sa teinud?“ kisendas kohkudes.

„Nad ei ole närtsinud, Gamid?“ küsis Helwe waewalt kuuldawalt. Selle juures tuikasid ta käewarred, nagu oleksid nad tahtnud kallima kaela ümber kinni wõtta, wajusid aga maha. Ta pea langes tagasi — Hilwe oli surnud.

Tuul jättis warsti peale selle oma lõõtsumise, tolmupilwed lagunesid, ja mis seal maal ainult saja aasta sees kord sünnib, sündis: tuli suur kõuewihm wihma woolas kui oawarrest ja see kustutas paljudeks paljudeks päewadeks liiwa janu.

Kui mõlemate puude wili küpses, wõttis Gamid ühe neist ja awas selle peaeagu kartlikult.

Suur oli ta imestus.

Wilja mahl oli punane kui weri. Nii sugust polnud ta weel kunagi enne näinud. Ja kui ta wilja suhu pistis, tungis talle kirjeldamatu magusus hinge.

Sel hetkel said surija juudi sõnad tõeks: Gamid tundis, kui suur oli olnud Hilwe armastus. Ja pisarad woolasid tal silmist.

Juudineiu.

Saksa kirjanik Fritz Müller.

Sest pole weel möödunud kahtkümmet aastatki. Juutide nottimised olid Wenemaad wapustanud. Juutide weri oli sealset mustamullamaad wäetanud. Pogrommikõu kadus kaugele. Tapmistest rahuldatud, piiras juutide wihkamine weel Wene taewast, kuigi wälk enam kusagile sisse ei löönud. Elektrilist tapmisepinget oli metoodilikult kogutud, ja tema häwitaw jõud oli seaduslikult ümber muudetud :

„Tsaari nimel kästakse : Kiiew saagu juutidest puhtaks. Juudid rännaku wälja. Kes jääb, see ristitakse. Sunduslikku ristimist toimetatakse lähemate aastate jooksul tänawatekaupa!“

Wiimisel kuul oli see sündinud Mäe tänawal. Kontroll polnud raske. Nelikümmend juudid perekonda olid siin enne elanud. Kolmkümmendüheksa perekonda oli ukaas wälja kihutanud: ennem wälja rännata kui isade usku wahetada, nagu wahetatakse särki. Ainult wiljamaakler Losowi perekond oli jäänud. Juba sadawiiskümmend aastat elasid Losowid Mäe tänawal ja ei katkenud sealt lahti.

„Koerad lähewad kolides kaasa,“ ütlesid kiiewlased, „kassid jääwad ja surewad tühjas korteris ennem nälga. Kõik Mäe tänawa juudid on koerad, ainult mitte Losowid — need on kassid.“

Wõrdlus jätkus : Kui koertele wisatakse wett, siis põgenewad nad, kassid tõmbuwad kerra ja teewad nii, nagu oleksid nad surnud. Nii laskusid Losowid, kui ristimine neid tabas, tõmbusid kerra ja ei läinud enam tänawale. Elult seisis nende ristitud majakene Mäe tänawal. Kirjakandja, pidi kolm, neli korda koputama, enne kui kirja sai ära anda.

Kui sunniristimise wesi nende peale tolmas, ei olnud Losowid kahwatanud.

Nüüd kahwatusid nad. Sest kirjas seisis :

„...meie mõtleme uuel kodumaal tihti teie peale. Teie olete meist tragimad. Meie wõime siin palwetada, nagu palwetasid meie isad. Teie saate kannatada. Sest meie teame, ennem surete, kui et endid lasete ristida. Meie Natali peab minema reisile. Ta külastab sala mahti ka teid. Tema palweraamatu wahel on kuiwatatud nelgid. Need kuuluwad teile. Nad lõhnawad järelejätmata, nagu jõud wälja hoowib seda kõwemini meie isade usust, mida enam teda rõhutakse. Iga nelk on palwe teie eest: olge tugewad, kannatage wälja, jääge kindlaks oma wanale usule...“

Kaua ja tummalt istusid Losowid selle kirja ees. Ja kui wana maakler Losow wiimaks oma walge pea tõstis : „Mis me teeme, kui Natali tuleb? —“ kui ema Losow selle peale meeleehtlikult pead raputas ja lapsed pelglikult, wanaid silmitsesid, — siis oli aeg otsustamiseks juba hiline : nagu seda Wenemaal tihti juhtub, oli kiri olnud neli korda nii kaua teel, kui teatatud külaline. Mitte neli korda, nagu kirjakandja eesukse juures, ainult kord tasa ja salamahiti tagaukse peale tarwitses ta oma õrna käega koputada, ja Losowid teadsid : See on Natali !

Tasakesi kooris ta enese ümberwõetud hilpudest. Õrn neiu jooksis ühe Losowi juurest teise juure :

„Ja, jah, isa Losow, siin ma jälle olen... Kas mäletate weel, kuidas ma teie põlwel kiikusin?... Ei, nüüd olen ma selleks ometi ju liig wana... ja tohin ainult täna ööseks siia jääda... kauem on wäga, wäga kardetaw... tagasitulijad wäljarändajad mõistetakse ju wangi... Aga öö on pikk, kui teda kasutatakse... Teate, meie jääme üles

ja jutustame ajast, mil me kõik veel siin Mäe tänawal elasime... kas jah?... Ah, oleksin peaaegu nelgid unustanud.. Isa ütles, tema on teile kirjas teatanud, milleks nad on... siin nad seisawad mu palweraamatu wahel... Kas ei lõhna nad toredasti. Pressitult on nad närtsimatud kui meie usk, ütleb isa... Nii, siin nad on... Kõige parem on, teie panete nad oma palweraamatu wahele... kus nad teil siis õieti on —"

Siis kahwatusid Losowid sel õhtul teist korda: neil ei olnud enam juudi palweraamatut; selle olid nad pidanud ristimise puhul käest ära andma. Aga armas pilwekene, kelle nimi Natali, oli juba ammu edasi lehwinud oma warukspandud küsimustewihmaga:

"...ja kas teie wäike Miitsi veel alles on... ja kuhu on jäänud Moosese pilt kirjutuslaua kohalt... ja isa ütles, kas ma ei wõi kaasa wõtta karikat, kust tema alati kõige pikema päewa järele wõttis esimese lonksu... ja kas teid kristlastelapsed koolis ikka veel narriwad.. mõtelge, seal, kus me nüüd wiibime, ei pilgata meid enam niipalju meie nime pärast... esiti ei tahtnud sellest nagu arugi saada... ja alati pidime mõtlema teie peale: mis Losowid oma usu pärast kõik peawad kannatama; kas wenelased ikka veel Mäe tänawal sülitawad, kui sabbatil lähete sünagoogi..."

Juba kolmatkorda kahwatusid sel õhtul Losowite põsed: ei, wenelased ei sülitanud enam. Ei tohtinud enam. Kiiewi politsei oli selle ära keelanud. Kohe pärast ristimist. Ja nüüd ei jõudnud wana Losow ennast enam taltsutada. Ta pidi kibeda tunnistuse südame pealt wälja ütlemata:

"Natali, armsam Natali, meie ei ole enam sinusugused, ei ole enam juudid!"

Aga siis tabas teda pilk ema Losowi silmist:

"Isa, waiki, wõiksid õrna lapse tappa. — Wahest katsud seda teha pikamisi — parem mitte sugugi — waata, öö on öö, mis me olime — mis homme on, on üks kõik — sest homme lahkub ta jälle, see õrn päike Juuda majast..."

Et seda kõik ainus hoiatuspilk abi-kaasade wahel wõib ütelda. Et seda ka mõistetakse? Noh, siis pole ta veel pikka juudiabiellu pilku heita saanud, kus wanemate huuled waikseks jääwad

ja silmad seda enam rääkima hakkawad!

Mitte aga nii jutukalt, et isa Losow oleks rahulikumaks jäänud. Lemmik Natali kahupea tõmbas ta õrnasti oma rinnale; jälle awanes ta suu kibedale tunnistusele:

Ja kui sa oled ainult wäike neiukene, kellele elus veel küllalt ette waletatakse, meie majas ei tohi sind keegi petta — ka ühel ainsal lühikesel ööl mitte — sa wiiksid selle wale ju hommikul kaasa — kannaksid ta oma uuele kodumaale — kus te wõite olla õiglased — rikuksid oma uue wabaduse — ei, Natali, kui sa ka ehmataksid, kui teie, kes siit olete wälja rännanud, meid mahajääjaid ka peaksite needma —

Aga äkki jooksis wana teenija tuppa ja sosistas kähistades:

"Herra Losow, nad teawad tänawal, et Natali meil wiibib... Herra Losow, nad saatsid juba politsei järele... Herra Losow, politsei tuleb kohe... ja Natali pannakse wangi, wähemalt aastaks... Herra Losow —"

"Rahu, Sonja, nüüd pole aega rääkida, nüüd on waja tegutseda."

Wana teenija waikis. Täis ahastust seisid kõik wana maakleri ümber. See äigas käega üle otsaesise: jäägu tunnistus tunnistuseks, nüüd oli hädaohul sõna — Natali, lemmik, hädaohus! — Waiki, tõde — elu on tähtsam kui tunnistus...

Kummalise rahuga korraldas wanamees kõik:

"Seadus keelab tagasituleku elusale, mitte surnule. Sellepärast olgu Natali surnud —"

Natali ei kiljatanud. Lapseliku usaldusega waatas ta wanale Losowile:

"Mis sina teed, peab olema õige — sina, kes mind põlwel kiigutasid, — sina, kes sa ainsana siin pikal tänawal ja meie wanal kodumaal meie wanale usule oled ustawaks jäänud —"

" — Natali peab surema," jätkas wanamees. Surnud on ta seaduse ja õiguse järele Kiiewis — surnuna ei saa talle ükski politseinik enam midagi teha. — Naine, too oma surmasärk. Natali, rieta enda lahti seal toas — pane enesele surmasärk selga. Lapsed, tooge õuest kõige õrnem meie surmalaudadest — asetage ta siia suurele

lauale. — Tooge aidast küünlad. — Kakskümmend kolm aastat oled sa wana, Natali — kakskümmenkolm küünalt asetage laua ümber. Aken katke kinni surmalinadega — ruttu, lapsed, enne kui nad tulewad — ruttu, naine, enne kui see hilja on — ruttu, Natali — mina olen see : isa Losow. — Kas on sul juba surmasärk seljas, mu lemmik? — Mis sa ütled, Natali? Sina ei ole iial weel waletanud? — Ah, laps, seda õpitakse kui tõe pärast peaks surema. — Mis, sina ei taha? — Natali, mu lemmik, kui sa sõna ei kuule, kui sa wangi sattuksid, ma sureksin — Wali, Natali, minu surma ja wäikse wale wahel —

„Isa Losow, isa Losow!“ palus Natali ukse taga. „Teie sunnite mind waletama, Teie, kes Te kõigi tagakiusamiste kiuste ometi olete ustawaks jäänud meie isade usule —“

„Lauale, Natali, surmalauale — nad tulewad juba! — Lapsed, üks küünal ei põle weel seal all. — Ema, tõmba eesriie koomale. — Sonja, põlwili! — Paluge! — Mina ise lähen awama. — Kuulake, juba koputatakse!“

Wanas alanduses kummardus hallpea ukse juure :

„Mis Te soowite, mu herrad?“

„See läheb Teile kalliks — koer, sa oled ühele juudineiuale oma majas ululuse annud —“

„Jah, herra, olen. Kas tulete teda waatama?“

„Ei, teda ära wiima!“

„Siis on politsei ka surnukandjaks hakanud —“

„Ära räägi lollust — eest ära, ütlen ma! —“

„Kui see wõimalik on, herra, pisut tasemini! — Surnutel on selleks õigus — üks kõik, millises usus nad surewad!“

Ta lükkas teise toa ukse lahti : kaetud aknad, laual surmalaud, sellel sihwakas, tarretu keha surmasärgis, ümberringi kakskümmendkolm põlewat küünalt, nende ümber põlwitawad ja palwetawad inimesed...

Politseiülem taganes, wapustatud kõiges omas toorus:

„Wabandage, ma ei teadnud, herra Losow, et Teil surnu majas on. — Meie ei otsi surnut. — Kahetseme, et meile käsk anti Teile majas üht noort juudineiu otsida —“

Majaherra parem käsi osutas surmalauale :

„Siin ta on.“

Siis wajus temagi põlwili ja palwetatas.

Kohmetult silmitsesid politseinikud üksteist. Ülem laskus ühelt jalalt teisele :

„Siis muidugi — surma ees lõpeb käsk!“

Tummalt kätt mütsi ääre pannes tahtis ta lahkuda Aga üks ta meestest sosistas talle midagi kõrwa. Umbusaldusega pööras ta jälle ümber :

„Millal ta suri?“

„Täna.“

Leitnant astus just küünalde ette. Tõrjudes, ähwardades pomiseti palweid. Milline ilus surnu, pidi politseinik mõtlema. Umbusaldus langes: ei, niisugune ingelörn olewus ei wõinud nii näidelda. Kui walged olid ta põsed! Kui see aga ometi oli puuder — ?

Ta sirutas käe surnu peale.

„Herra leitnant tunnawad ometi Kiiewi kristlaste juudisõna?“

„Ei, milline see on?“

„Kes puudutab surnud juuti, sureb weel samal aastal.“

„Neetud!“

Käsi tõmbus tagasi.

„Olin selle unustanud — ei, mõtle sin, et ehk tema on ka ristitud — nagu — nagu“ —

Palwepomin paisus ja katsus leitnandi kõnet warjata. Aga mis see oli, kas ei olnud surnu ennast liigutanud ?

Jälle astus leitnant lähemale. Ta komistas millegi peale, wõttis selle üles. See oli Natali kaasatoodud hebreakeelne palweraamat.

Silmapiilk müristas leitnant:

„Mis Losow, Teie olete enesele weel juudi palweraamatu pärast ristimist alles jätnud?“

„Herra leitnant,“ hüüdis üks politseinik, „surnu tuksatas, ma nägin seda!“

„Ikka korda pidada!“ ütles leitnant. „Enne wastake Teie mulle, Losow, kuidas see neetud palweraamat —“

„See on surnu palweraamat, herra leitnant,“ ütles hallpea rahulikult.

„Tänage Jumalat, et selle wabanduse ütlesite,“ ütles leitnant pilgates. „Ja nüüd waja seda surnut pisut elawamaks kōditada. Mõõgaga kōditamine pole ju puudutamine.“

„Herra leitnant !“

„Eest ära, wanamees !“

Leitnandi mõõgaots torkas läbi surmasärgi — äkki waikisid silmapilguks kõik palwepominad — Natali ei liigutanud. — Palwed paisusid jälle. —

„Natali, mu wapper lemmik...“ palus wana Losow pühalikult.

„Oled lambapea, Dimitri,“ ütles leitnant politseinikule, „ta on tõesti surnud. Losow, ma tahan uskuda, et see ei ole Teie palweraamat, kuigi uute ristitute juures iial ei tea, mis õige wõi mitte õige on. — Head ööd ! — Kiidetud olgu Jeesus Kristus !“

„Igawesti, aamen,“ pomiseti wubisewate küünalde ümber,“ millest üks oli kustunud.“

Liigutamata põlwtasid Losowid weel tüki aega laua ümber.

Siis läks wanamees wälja ja tuli jälle tagasi :

„Nad lahkusid tõesti, ja ei tule enam tagasi !“

Kõik hakkasid kergemini hingama. Palwetamine lõppes.

Rõõmus laine woogas toast läbi.

„Natali, mu lemmik, kas kuuled, nad on läinud ?“ sosistas wana Losow.

Tema abikaasa silitas neiukese otsaesist :

„Natali, tuwikene, hädaoht on mööda !“

Neiu laual jäi tarretuks.

„Ah, ma tean,“ naeratas proua Losow, „enne ta ei tõuse, kui kõik teie olete toast lahkunud.“

Ja ta kihutas kõik teised kööki.

Seal seisid nad ja kuulasid.

Esiti ei mingit häält.

Wana Losow ei kannatanud enam. Ta pani suu wõtmeauku ja hüüdis :

„Naine, naine, on ta juba tõusnud !“

Kiljatus. Uks lendas lahti. Kohkunud silmil seisis wana eit läwel ja osutas parema käega tarretule surmalauale :

„Mees — mees — Natali on surnud — külm ja surnud !...“

Ematahe.

Islandi kirjanik Thit Jensen.

Kalalolewa kapteni, Kolbein Brynjulfi, oodati iga päew tagasi. Saak oli olnud hea ja laew pidi jääma talwitama. Mitu noort kalurit tulid koju pulmi pidama, Kolbein aga oma noort naist aitama tema raskel tunnil — ja seekord oli proua Katrin talle tõotanud tütarlaps.

Elumaja seisis kaugel ülewal mäe jalal; selle juure kuulus hea tükk maad, mida proua Katrin sulaste ja tüdrukute abil haris.

Proua Katrin oli tugew naine, kes kaugelt maa sügawast orust suurest talust toodud. Temal pidi olema alati tööd, millega ta oli harjunud. Ta oli hästi kaswanud, suurte juustega, tugewate, walgete käewartega, kitsa suuga ja särawa walge näonahaga. Ta oli kõiges omas olewuses blond, nagu wiibiks temal alati päike, Ometi oli ta oma esinemises ka alati käskiwi.

Ta oli oma isa talus walitsenud juba seitsaadik, kui ta neiuks sirgunud,

ja alles siis, kui ta tugewa Hallomstadi Kolbeiniga oli kokku juhtunud — kes suguwõsalt õieti shottlane oli — oli ta oma uhket, walget kaela pisut paenutanud ja ta sinisilmade energiline pilk mahedaks muutunud.

Ja Kolbein, kes oma meremehe olewusega, oma naljaga, oma tugewa iludusega, mida nagu tormiline mereõhk ümbritses, kõik naised oma jalgade ette paenutas: Kolbein muutus suureks, sõnakuulelikuks poisiks, kui ta toas wiibis ja oma kahe wäikse pojaga proua Katrini päiksepaistse walwe all mängis. —

Köögi akendest oli proua Katrinil ülewaade üle fjordi suu. Wäikesed, külmastwärisewad laine kesed kaswasid kaugemal suuremaks, muutusid raskeks rullideks ja weel kaugemal wäljas kolmejaolisteks, weerewateks müürideks, Atlandi ookeani suurteks woogudeks. Sealt pidi laew tulema, sisse purjutades kahe suure kaljuahela wa-

helt, mis kõrgel, kõrgel oma hiiglasuurtes konnakarpides lund kandsid.

Proua Katrin läks ikka jälle akna juure, waikselt oma ette naeratades, mõtetes — see oli ju küll jumala teha, aga seekord pidi sest kord saama tütarlaps. Kolbein oli ütelnud: tütarlaps, Katrin, tütarlaps nagu sina! Ja see ei olnud Katrinil enam meelest läinud, ei päewal ega öösel; ta oli oma sisemuses ehitanud tütarlapse — Kolbinile rõõmuks. Katrin ei rääkinud sellest kellelegi ja waewalt ütles ta seda enesele, aga Kolbein oli talle maailmas, mis talle oli Jumal taewas.

Hommik, lõuna ja õhtu möödusid, ja laew ei tulnud. Kibekülm talwetuul ei saanud ise fjordi sügawusse tungida, ta saatis waid nagu teretuse wäljast sisse rasked wood, mis murdudes wastu kallast löid. Ja õhk oli kui jää, mis nii peeneteks kristallideks jagunenud, ei neid ei nähtud, waid ainult tunti nagu surmawaid nõelu higiaukudesse tungivat.

Proua Katrin hiilis öösel paar korda wärisedes akna juure; polnud pimedas midagi näha; ta kuulis ainult lainete laksumist wastu kallast, Atlandi ookeani hirmsate woogude eelwahte, mis nii mõnelgi talweööl juba oma kolmekordse rusika mõne laewa ahtritekile löönud, nii et nad purustatuna põhja läksid.

Tuli hommik ja proua Katrin seisis akna ees. Aga alles lõuna eel kerkis nähtawale laew, mida rasked wood lahte kandsid.

Wäljas fjordis heitis ta ankru merde ja laskis paadi wette. Üks mees hüppas sinna sisse, raskesti oma kalurisaabastes ja rasketes õliriideriides, weel üks ja weel üks. Ei olnud lõppugi — kolmteistkümme meest, kes oma raskes riietuses pool raskemad kui muidu, hüppasid allawäiksesse paati. Siis liikusid nad tulema. Aga umbes kolm jalga eemal wajus paat põhja nagu kiwi, ja wesi löi nende üle imewalt kokku. Kõik kolmteistkümme wajusid põhja; üksainus kerkis weel esile, tegi ujumiskatseid. Seal kerkisid käed tema taga ja kahmasid ujuja jalgadest kinni. See tegi oma wabastamiseks mõned tõuked — siis wajusid mõlemad põhja.

Proua Katrin ei teadnudki, et ta oli karjatanud nagu surmawalt haawatud loom; see selgus talle alles, kui kõik pere ta ümber seisis ja aknast suuril silmil wälja wahtis.

Üle fjordi lendasid wälja paadid nagu kärbsed, osalt lahes seiswatelt laewadelt, osalt maalt saadetuna, aga ükski neist kolmestteistkümnest ei kerkinud enam weepinnale; rasked riided kiskusid nad fjordi määratusse sügawusse. Ka laewalt eneselt oli paat tulnud ja mehed olid sinna sisse hüpanud. See peatas tüki aega õnnetuse kohal ja sõudis siis pikkamisi kalda poole.

Ja korraga hüüdis wanem tüdruk häälega, millesse segunesid nutt, ehmatatus ja rõõm:

„Kolbein istub ju paadis!“

Aga nüüd olid proua Katrinil juba hirmsad sünnituskrambid, mis ta maha wisanud nagu löök, ja kui need krambid juba tüki aega kestsid ja Kolbein kahwatult koju jõudis, siis järgnesid teised krambid.

Pärast lõunat suri proua Katrin, ilma et oleks sünnitanud.

Wäljas fjordil otsiti ikka weel kolmteistkümme õnnetut. Wõraste laewade kaptenid raputasid pead: see wõis ka ainult Islandi meestega juhtuda, et kolmteistkümme meest tungisid paati, mis waewalt kaheksat jaksas kanda. Nad olid küll ka pisut palju wiina wõtnud, rõõmu tundes, et jälle olid terwelt koju jõudnud. Kapteni ei näinud keegi. Räägiti, tema wiibiwat oma sünnitawa naise woodi ees — kuni teatawaks sai, et proua Katrin krampide kätte surnud.

Wäike linnake fjordisuul oli nagu halwatud. Nuuksuwad noored mõrsjad, kel kõigil pulmawarustus walmis, noored naised, ümbritsetud wäikestest lastest, need olid järelmänguks õnnetusele; uppunud olid kõik olnud kaks-kuni kolmkümme aastat wanad.

Ja wäljast waadatuna seisis linnakene nagu ikka. Lumi seisis punakalt konnakarpides ülewal mäetipul, walgustatud looduwast päikesest; lained weeresid raskelt kaldale. Nagu kokkumurtuna seisis majad mäe jalal külmadel platsidel, igaüks oma ette külma ja häda eest lukustatuna.

Naabriemad pesid ja riietasid proua Katrini, panid ta käed risti, asetasiid ta

laudile wälja aita ja katsid ta wiimaks linaga kinni

Magamistoas lamas Kolbein riietatult, silmad palawad, käed palawikus, tundide kaupa unetult ja kuulatas oma pojukeste rahulikku hingamist woodis. Ta kogus kõik oma mõtted selle hääle ümber, mis kõik ta elu ja mõistust waldas. See uimastas ta meeli ja laskis tal vähem walu tunda, mida ta muidu ei oleks jaksanud wälja kannata. Ainult kui ta laste hoigamist kuulis, hoigas temagi ja surus oma näo Katrini peapadjasse.

Aegajalt läks ta akna juure, et wälja wahtida üle musta weepinna, mille all puhkasid ta kolmeteistkümme meest, keda ta oleks pidanud paremini käsutama. Tema oli õnnetuse hetkel wiibinud all kajutis ümberriietamisel, sest et ta õliriietega ei olnud tahtnud Katrini juure jõuda. — —

Kui palju uks kinni wõi lahti oli, seda Kolbein ei teadnud, aga korraga seisis Katrin suurelt ta silma ees oma walges, rinnaest lahtises surmasärgis. Ühe käe wajutas ta enese külge, teise hoidis ta pisut kaugemale, nagu tahes teda tõsta. Ta seisis sirgesti, lahtised juuksed ümber pea, silmad pisut metsikud, nagu inimesel, kes parajasti hirm-

sasti kannatanud ja nüüd hinge tõmbab. Ta pilk puhkas temal — ainult hetke aega — siis oli, nagu oleks õhk ta kokku keerutanud nagu tuul lumehelbe, mis kaob.

Kolbein oli põlwili wajunud ja hoidis woodipostist kramplikult kinni. Kaua wiibis ta nii. Mõte wälगतas ta peast läbi, aita minna ja waadata, kas Katrin tõesti surnud on. Aga hirm ei lubanud tal seda teha. Kolbein, kes roheliste silmadega woogudes surmale mitu korda kartmatult silma waadanud, aru saades, mis see oli, Kolbein oli nüüd oma naise waimu nähes kui tardunud.

Esimene käik oli tal hommikul aita. Ja ainsa pilguga nägi ta, et Katrin öösel oli lapse sünnitanud ja katses teinud laudilt maha tulla, meelegeitlikku wõitlust wõideldes enese ja oma lapse elu eest. Lina oli weel ta jalgade ümber mässitud ja üks käsi kõrwale sirutatud. Wäike tütarlaps lamas surnult emarinnal, marmorkülmast emakäest kaetuna.

Proua Katrin oli samuti külmanud.

Nüüd sai Kolbein aru hirmsast wõitlusest, mida Katrini ematahe wõidelnud, et oma waimu wälja saata oma kehast tema juure — et teda kutsuda lapse juure, kelle ta temale oli sünnitanud. . .

Wabadussõja algul.

P. Grünfeldt.

Tund on saatuslik — surm wõi wõit!
Tapper tapab me noorusõit . .
Kuulid murravad mehi maha,
memmed walguwad selja taha!
Häda on äärmine, raskus on rait —
abi on waja — kust tuleb ait? . . .

Äkitselt põriseb trummihääl. . .
Põhjast ta põriseb. . . Kes on sää! . . .
Kõlaw on wastus: „Meid saadab Soome,
sinule hädas me abi toomel. . .“
Märjaks läeb pisaraist silmarätt —
wennale wend annab wennakätt!

Tere tulemast, Põhja wend!
Seltsis nüüd algab meil wõidulend. . .
Wennaweri meid, hing nii loodab,
hurmas ja surmas nüüd ühte joodab.
Jää ja lume all peitub me pind —
tuld aga tuksatab meherind!

14. I. 19.

Silwia.

H. Rikand.

Imekena oli ta helekollane juuks, mis lahtilastult puusadeni ulatas. See juuks oligi, mis ta juures mind esimesena kütkestas. Muu kõik tuli pärast iseenesest.

Oli piduõhtu ühes koolis, kus me mõlemad külalistena wiibisime. Muusika, deklamatsioon, piramiidid. Ja siis, enne tantsu, isegi kino.

Olin teda juba eeskawa waheaegadel korral saalis näinud — kergelt nagu liblikas liikuwat. Sa aeg, milline juuks!

Sündimisest saadik on mul üks nõrkus osaks — ei tea, kas selles mu isa wõi ema, wõi koguni mõlemad süüdi peaks olema —, nimelt kõige ees, mis ilus nii ütelda sulama hakata. On küll nagu eneselgi häbi, kuid pole tollest nõrkusest veel pikal eluajalgi wõõrduda suutnud.

Nii tuli, mis tulema pidi. Tema helekollane, lainetaw, nõiduwalt siidipehme juuks pani mu mõndagi üleelanud naise-mehe ja perekonna isa südames midagi nagu — nagu hubisema. Ja kui sinna juure veel nooruswärsked põsed ning naeratawad silmad seltsisid, siis oli mu lugu lõpulikult lauldud. Mu ainukeseks mõtteks sai: selle haldjaga lähemalt tutwust sobitada.

Sest kellel asjas kogemusi on, see teab, et sarnased katsed oi-oi kui kergesti luhtuda woiwad.

Pikk eeskawa oma waheaegadega sai läbi, kuid ma ei olnud oma soowidest kaugemale jõudnud.

Siis tuli kino. Teate ju, seda on parem kaugemalt waadata. Sellepärast tekkis saalis midagi rahwaste rändamise taolist miniatüüris. Ehk, kui tahate, ommoodi esimeste ümberhindamine. Sest paljud wäimesed said wiimasteks ja asusid kuhu keegi sai: püsti seisma wõi toolile ehk aknalauale toetuma. Kaasa tõmbudes kasutasin juhust tolle heledajuukselise ligidusesse pääsemiseks. Mul wedas.

Mul wedas igat kanti. Sest nagu tellimise peale läks kino rikki. See on jälle kino nõrkus, tihti rikki minna, eriti kui ta pidudel esineb, ja kui sellepärast saal walgeks tehti, hakkasin ma temale

wäiksel wiisil silmi tegema, s. o. muidugi mitte saalile.

Seda märkas ta ema. Emad märkawad ikka sarnast asja kohe. Nad on neis asjus wahest wäga sallimatud; see seal oli aga mõistlik ema, sest ta juhtis kohe oma tütre tähelepanu minu peale.

Julgustasin. Olgugi, et wabaduste ja kõiksugu iseseiswuste aastasada, kuid tütre sõpruse otsimisel wõib ometi ema poolehoid ikkagi enam kasu kui kahju tuua. Mu iseteadwus tõusis. Paarkümmend pügalat.

Istme puudusel seisis ta. Ka oli tal arwatawasti kino nii nähtawam. Andsin märku, et talle istet wõin pakkuda. Ta waatas, waatas, oleks nagu tulnud, kuid kõhkles siiski. Kes neid meesterahwaid usaldada wõib, pealegi veel wõhiwõõraid. Seal nägin, kui kasulik asi üks mõistlik ema wõib olla. Sest paar julgustawat sõna ema poolt, isegi wäike lüke — ma ei ütle wõmm — ja mu heledajuukseline näkk hakkas mulle liginema. Ja jah, ikka päris tõesti.

Seal sai kino oma piltide kangastamisega uuesti hakkama — on ka tarku kinosid, kes õigel ajal streikida ja õigel ajal eietust jätkata taipawad — ja kui saal jälle pimestati, asetasin ma oma daami istuma ning siis nautisime ühisel meelel todasama kino eietust.

Kui siis kinolint uuesti katkes (wõi mis seal muud äpardust oli) ja saal äkki walgenes, siis nähti heledajuukselist näkki — minu põlwil istuwat ja minuga kõige armsamal kombel lobisewat.

„Kui wana Sa oled?“ küsisin temalt.

Laps tõstis omad heledad särasilmad minu poole ja wastas ühe joonega:

„Wiis aastat. Mu nimi on Silwia. Mu kõht hakkab urisema.“

„Tohoh kurjalooma, wõi hakkab urisema teine. Ma küll ei kuule midagi. Aga mis sel kõhul siis pähe peaks tulnud olema, et ta urisema hakkab?“

„Ema ütles: ja ja, need wahukoogid!“

„Wõi nii. Wõi siis wahukoogid on need kurjategijad. Kas sa neid nii wäga armastad?“

„Oi, wäga!“

„Wõi wäga. No kui palju sa sööks neid korraga ära, kui sul oma luba oleks?“

Lapse näoke aina õhetas, kui ta wastas :

„Nii palju!“

Ja ta tegi kätega õhus suure kaare, mis pidi näitama, kui palju kooke ta korraga ära sööks, kui tal oma tuba ja oma luba oleks.

Jaaniuss.

Saksa kirjanik Werner Trezta'ge legend.

Halastamatu kuumusega põletas päike meest, kes väsinult waewalt weel jaksas käia. Nõrkus ja wäsimus walda- sid teda, nii et ta juba peaaegu kahtlema hakkas Jumala armastuses. See mees oli Ristija Johannes, kes eksis kõrbes ja oli kaotanud suuna lähema asunduse poole.

Ta oleks ju tarwitsenud teha ainult mõne imeteo, seda ta ju oskas, ütled ehk sina. Ei, Johannes ei wõinud ega tohtinud imet teha, kui see sündis ainult ta enese kasuks; seda Jumala andi tahtis ta tarwitada ainult kaasinimeste jaoks, kes wajasid lohutust. Kuid ta walud ja kannatused kaswasid ja muutusid ikka raskemaks hingelikult ja ihu- likult. Ähwardades lähenedes kiusatus, mis teda ajas oma imejõudu proowima.

Seal märkas ta üht wäikest mets- ussikest, kes mitu korda kartlikult tema pea ümber lendles ja siis kindlas suu- nas edasi lendas. Johannes tundis, et ainult see ussikene temale wõis pääst- jaks saada, ja läks talle nii ruttu kui jaksas järele. Wäsis ta, siis toetus ta oma karjasekepile ning ussikene istus ta õlale. Jäi ta liig kauaks wäsimust puhkama, siis lendas ussikene kärsitult ta pea ümber ja manitses teda niiwiisi ruttama. Weel enne öö saabumist jõud- sid nad niiwiisi toredasti haljendawasse oaasi, kus asus kristallselge wegga allikas, kust Johannes ennast ajawiit- mata kosutas. Kõiksugu puuwili andis

talle toitu. Pikk, pehme rohi pakkus temale magamisaset.

Nüüd tuli talle meele wäike usike, kes ta oli päästnud surmast ja kiusa- tusest. Ja warsti leidiski ta ussikese ühelt rohukõrrelt, wõttis ta oma käe peale ja ütles talle :

„Täna sind, wäike ussike juhatus ja teenäitamise eest. Sina juhtisid minu kahtlasest pimedusest tõe walgusele. Sära ka tulewikus pimedas inimese rõõmuks, et ta näeks Johannese tänu sinu peal hiilgamas ja sind hoiaks ning armastaks igawesti!“

Nende sõnadega wõttis Johannes ühe kiire pühapaistest, mis ta pead ümbritses, ja annetas selle ussikesele. Kohmetu rõõmust, tahtis ussike Johan- nest tänada, kuid see oli juba lähema põõsa taha kadunud, ja niipalju kui ussike teda ka otsis, kätte ta teda enam ei leidnud.

Aga kui õnnelik oli ussike, nähes, et teda öösel hele paiste ümbritses. Uhkesti lendas ta wendade juure oma lugu jutustama.

See sündis juba ligi kahetuhande aasta eest, ja ikka weel läigiwad mets- ussikesed, sest Johannese kingituse pärandawad nad põlwest põlwe edasi. Inimese hakkasid neid Jaaniussikesteks kutsuma, aga keegi ei teadnud õieti, kust nad olid saanud oma sära ehk walgu- sehelgi. Nüüd teawad nad seda.

Ei uni tule.

Andres Silla.

Ei uni silma tule weel,
ehk öö küll käes on ju,
sest mõte rändab kaugel teel
ja hing on rahutu. . .

Ei uni silma tule weel —
kus wiibid sa, mu lind?
Mu mõte rändab kaugel teel—
sind otsib tema — sind!

Warjust walgusele.

Inglise kirjaniku Hugh Conway romaan.

9

See maksis palju kindlust, palju rääkimist ja jootraha, mis tähendas nende lihtsale meelele sama palju wõdrit ja järelikult ka head peatäit, enne kui mulle luba anti wangimaja wärwast sisse minna. Kus mind suure umbusaldasega juhiti kaptenti ette.

See kapten, tujase olewaga noor mees, wõttis mulle imestades otja, et ma teda julgesin tülitada. Seft kuna ma, nagu mulle nõu anti, Wene riitbeid kandsin ja need riitbeid pikast sõidust olid määrdunud ja kulunud, siis ei wõinud ju keegi näha, et ma polnud harilik surelik, kelle kallal iga soldatkene wõib oma wiha lahutada.

Oli huwitaw waadata, kuidas kapteni nägu muutus, kui ta Tobolski kuberneri kirja oli lugenud.

Ta küsis ja pakkus mulle kõige suurema aupakkumisega tooli ning küsis Prantsuse keeli, kas ma seda keelt räägin.

Ma nokutasin pead, ja kuna mulle näid Swantti enam waja polnud, siis saatsin ma ta wälja, käsuga, et ta mind ees ootaks.

Warlamof ei tahtnud midagi äriasjust rääkida, enne kui oli toodud wiin ja paberossid; siis oli ta minu teenimiseks walmis, ja ma teatasin talle oma soowi.

"Kofku saada ühe minu wangiga! Muidugi, see kiri annab mu Teie teenistusse. Aga milise wangiga?"

Ütlestin talle mehe õige nime.

Tema raputas pead.

"Selleni meelsti wangi ma ei tunne. Gnamasti on ka poliitistel wangidel wale nimi. Niipea kui nad minust lahkuwad, muutuwad nad waid numbriks."

Nimetasin näid Generi nime.

Jälle raputas ta pead.

"Ma tean, et mees, keda ma wajan, Teie salgas on," ütlesin ma. "Kuidas pean ma teda leidma?"

"Tunnete teda isiklikult?"

"Jah, wäga selgesti."

"Siis on kõige parem, Teie tulete minuga kaasa ja katsute teha minu õnnetute hulgast leida. Wange paberossid suhu, see on Teile wäga tarwilit," lihas ta tähendusrikkalt.

Tema läks ees, ja warsti seifime raske wärawa ees. Tema käsil ilmus peagi wangimaja wõtmemees. Datt kriinuis ja pärawawanes.

"Tulge mulle järele," ütles Warlamof ja tõmbas paberossist suure suntaie suitstu.

Mina kuulasin ta sõna ja olestin läwete jõudes peaaegu minestusse langenud.

Saiju järele, mis mulle uksest wastu löi, wõis see üks wita kusagile katkukoopasse, mille sügawuses kõik maailma mustus tõbunes ja mädanes, ja paks õht, mis sealt wastu tuli, näis tingimata tiine olewat haigustest ning surmasta.

Toibusin niipalju kui wõisin ja järgnesin oma saatjale wangimaja fistmasse, mille järele üks meie taga lasku läks.

Oskassin ma seda nähtust kirjeldada, mida ma nägin, niipea kui mu filatad olid seal waltsewa hämarusega harjunud, mind lihtsalt ei ustatks. Wangitõda oli ruumikas ja selle hulga jaoks, kes siina kofku tülituid, oleks ta pidaud olema kolm korda suurem.

Ta oli täidetud wiletsatest olemustest, kes seisid, pikustasid, lamastid, inimestest igas wanuses ja, nagu näis, igast rahwusest, inimestest, kes moodustasid küll inimsoo kõige madalama liigi. Nad seisid rühmaksid koos, waidlesid, krusid, wandusid. Metuna nudishimust, tungisid nad meile nii ligdale kui julgesid, naerdes, juttu westes kõiksugu keeltes.

Ma wihkisin põrgus, hirmsas, räpases põrgus! Põrgus, mis inimesed on asutanud oma kaasinimestele.

Mustus!

See koht oli ainus mustuse kogu.

Mustus põrandal, mustus seintel, mustus laes, mustus palawas, raskest, haisewas õhus, jah, iga olewasti näis seal olewat mustuseks muutunud mass. Zola oskas seda olutõda kirjeldada, mina jätan selle iga lugeja oma luulewõimu teha, kuigi ma tean, et ükski kirjeldus selle tõsibussele lähedale ei jõua, et wõit jõuda.

Minus mõte, mis mu pähe tungis, oli: miks ei tormanud need inimesed wälja, ei walanud wahte ja põgenenud seft põrgust?

Ma küsisin seda Warlamofilt.

"Nemad ei katsu tial marsil põgeneda," ütles ta. "See on nende juures auast, seft, kui keegi neist põgeneb, kätakse teistega seda waljumini ümber."

"Siis ei põgene keegi?"

"Paljud teewad seda kaewandastesse jõudes, aga õnne nad ei leia. Nad peawad põgenedes linnadesse tulema, kui nad ei taha nalga

surra, ja seal mõetaks nad kinni ja vittakse ta-
gast.

Ma wahtisin nägudesse oma ümber ja kat-
sustin leida seda, keda otsin.

Minu silmitsemisest wahtati tufaselt, umbust-
likult, kahlaselt. Tehti tufaseid märkusi, aga
Barlamsi kardetud juuresolek kaitstes mind
kallalekipumise eest. Niipea kui olin hulga
rühme ilmaaegu läbi waadanud, tegin ma ring-
käigu.

Minisaks mugawuseks oli siin seina äärt
mööda jooksed lai pink, mis täidetud oli puh-
kawate inimestega igas seisakus.

Nurgas nägin ma üht silmanähtawalt äär-
miselt wäsinud meest maas istuwat. Tema pea
oli rinnale wajanud, ta silmad olid kinni. Kõnnu-
mulle ta kogu näis olewat tuttav, siis astusin
ma tema juure ja panin kae ta otsale.

Mees awas oma wäsinud silmad ja tõstis
oma kurwa näo üles.

Ta oli Manuel Generi!

12.

Mehe nimi.

Ta silmitses mind ilmegea silmis, mis äkki
lootusetusest arenes äärmiselt segaduseks. Pais-
tis, nagu ei oleks ta kindel olnud, kas ta oma
ees nägi wihrastust wõi inimest.

Ta tõusis juhmilt, üllatatult ja seisus minu
ees, kuna ta õnnetud kaaswargid wadisthinnu-
likult meie ümber koondusid.

„Mr. Vaughan! Teie siin! Siberis!“ ütles
ta, nagu ei oleks ta oma filmi uskunud.

„Suln Ingliseimaali siia Teid nägema.
See on see wang, keda ma otsin,“ ütlesin ma
oma kõrwal seiswa ohwitseri poole pöördes,
kes kangesti suitsetas, et ninasse tungiwast
haisust pisut üle saada.

„Rõõmestan, ei olete ta leidnud,“ ütles
tema wiisakalt. „Mida rutemini me nüüd siit
välja saame, seda parem; õht on siin wõimatu.“

Wõimatu!

Sah, ta otse lämmatas.

Ma imestasin, lahke kaptent peale waadates,
tema hinge seisukorda, mille ta pidi omama,
enne kui ta rahulikult wõis seista siin oma
kaasinimeste keskel ja näha nende wiletsust ja
isegi uskuda, et ta oma kohust täidab.

Wõimalik, et asi nit on. Wõimalik, et nende
wangide kuriteed igasuguse kaastunde kõrwal-
damad. Aga ah, nende waeste õnnetute keskel
wiibida, keda sel hetkel weel waewalt wõis ela-
jatest lahutada! Ma wõin ju efsida ja ülekohtu-
tune olla, aga mulle paistis, et wangiwahil
pidi siin weel kõwem jüda olema kui kõige pa-
hemal ta wangibest.

„Kas tohin teid üksi näha ja temaga rää-
kida?“ küsisin ma.

„Muidugi; selles on Teil õigus. Olen sõ-
dur ja selles asjas olete minu üle.“

„Kas wõin ta wõorastemaija kaasa wõtta?“

„Seda mitte; ma lasen Teile siin ühe toa
anda. Palun — järgnege mulle. Doh! Kuit
mõnus see on!“

Me olime nüüd wangimojast wäljas ja hin-
gastime jälle wärsket õhku.

Kapten saatis mu mingisugusese kantseleisse,
mis küll oli kannis räpane ja wilets oma möbb-
litelt, aga paradiis wõrreldes kohaga, kust
praegu olime lahkunud.

„Dodate siin. Saadan wangi Teie juure.“

Kui ta minust lahkudes ümber pööras, mõt-
lesin ma Generi wiletsale wäljanägemisele. Kuit
ta ta oli maailma nurjatum nurjatu, ma ei
wõinud soowimata jätta, et ta mingisuguse ker-
genduse saaks.

„Kas tohin talle midagi süüa ja juua anda?“
küsisin ma.

Kapten kehtas õlgu ja naeris heasüdamli-
kult.

„Tema ei peaks olema isune. Ta saab söö-
giportsjonid, mida kuberner arwab küllaldaselt.
Aga Teie wõite ju olla isune ja jänune. On
asi nit, siis ei tea ma, mis asi Teid wõiks takti-
tada enesele tulla lasta wiina, weini ja süüa
— muidugi ainult Teie enese jaoks.“

Ma tänasin teda ja saatsin oma juhi kõhe
kõige parema weini ja söögi järele, mis ta
kätte saaks.

Minu saadik tuli warsti tagasi hea wahu-
wiina pudeliga ja külma toiduga.

Niipea kui kõit laual seisis, saatis üks sõ-
dur minu hilalisse tuppa.

Ma andsin Generile tooli, kuhu ta wäsi-
nult wajas, kus juures ma ta jalgade küljes
kuulsin kettide kõinat!

Siis ütlesin tõlgile, et ta lahkuks, ja sõ-
burgi, kellele kahtlemata olid antud omad käsud,
pani kae müüri külge ja lahkus samuti.

Üks läks nende taga kinni, ja ma olin Ge-
neriga üksi.

Ta oli oma üllatusest pisut toibunud, ja
kui ta mulle silma waatas, märkasin ma himu-
kat, küsiwat ilmet ta näol.

Nagu uppaja haaras ta kahilemata minu
ootamatu ilmumise õlekõrrest kinni, lootes, et
eht wõiksin talle muretseda wabaduse. Kuid ta
wiititas juttu algamast wahest ainult sellepärast,
et lähikeski silmapilku ennast lohutada lootusega.

„Tegin ära pika, pika teekonna, et Teiega
kõlku saada, doktor Generi,“ algasin ma.

„Kui tee juba Teile näis olewat pikk, mis siis veel mulle? Teile wõtte wähemalt jälle tagasi minna, niipea kui ise tahate.“

Ta kõneles meeletehete rahulikult toonil. Mina ei olnud talistada suutnud, et minu sõnad liilmalt ja mu hääle karedalt kõlas, ja kui mu tulel ta rinnas oli mõnesuguse lootuse äratanud, siis häwines see nüüd wististi. Tema märkas, et ma oma reisi ei olnud ette wõtnud tema pärast.

„Kas mina wõin tagasi minna õnnelikult wõi ei, oleneb sellest, mis Teile mulle ütlete. Wõite ju isegi arwata, et ma tühja asja pärast siia ei tulnud, et Teiega mõned minutid rääkida.“

Ta silmitses mind uudishimulikult, aga mitte umbusklikult. Mina ei saanud temale midagi paha teha, wäljast maailma temal enam ei olnud. Kui ma teda ka oleksin wõinud süüdistada ei tea kui raskest kuriteos, tema saatus ei oleks enam wõinud pahemats muutuda, sest ta nimi oli maha kustutatud, ja temale oli kõik ükspuha, wälja arwatud, mis ta teha heaolekusse püüdnud. Mu kehast käis külm wärin läbi mõeldes, mis tema kohtuotsuses peitus, ja wastu tahtmist asus kaastunne minu rinda.

„Mul on Teiega palju tähtsaid asju rääkida, aga efski olge nii lahle, maitste weini ning sööge.“

„Täna Teil,“ ütles ta peaaegu alandlikult. „Teie saate waewalt uskuma, mr. Vaughan, et inimene nii alla langeb, et ta head toitu nähes ennast veel waewalt jaksab taltsutada.“

Pärast wangikoja sifemuse nägemist polnud mul enam midagi arusaamatut. Kui ma olin pudeli awanud ja tema ette pannud ja kui ta nüüd sõi ja sõi, siis oli mul aega teda silmitseda.

Kannatused olid teda väga muutnud; iga joon ta näos oli muutunud terawamaks, iga kehakige oli jäänud lahjemaks, ja wähemalt kümme aastat nägi ta wanem wälja. Riided olid tal veel ainult räbalad ja ta jalad, wilaastesse lappidesse mäsitud, waatasid mittemest kohast saabastest wälja. Pila rändamise mõju ilmutas ennast tema juures igal pool. Tema oli enne olnud ilka tugew mees, nüüd näis ta olewat nigerif ja kšhetu. Arwatawasti ei jõudnud ta enam kaua wastu pidada.

Ta sõi, mitte aplasti, aga juure isuga. Weini sõi ta wähe. Oles söönud, waatas ta otsides ringi, ja kui ma ta soowi ainates, talle ulatasin oma sigaritoiti ja tükud, tänas ta mind ja hakkas nähtawa mõnustundega suitsetama. Silmanähtawalt polnud ta sigarit kaua aega enam nannud.

Lükk aega ei tahtnud ma teda efsitada, sest selge oli, niipea kui ta minuist lahkus, pidi ta oma pörgusse jälle tagasi minema.

Uga aeg möödus.

Ilkse tagant kajasid wahisõlbati sammud ja ma ei teadnud, millise armuaja kapten oma wangile oli määranud.

Generi istus toolil, unistaw ilme näol, pikkamisi ja mõnuga suitsetades ja sigarit maitstes.

Ma palusin teda ka weini juua.

Ta raputas pead.

Süis pööras ta minu poole ja waatas mulle otse.

„Mr. Vaughan,“ ütles ta, „jah, teie, Vaughan, olete see. Uga kus ja mis olen mina? Kus me wiibime? Londonis, Genfis wõi mujal? Kas ma arlan ja leian, et kõik, mis ma kannatanud, on olnud ainult unenägu?“

„Kahjuks pole see olnud unenägu. Meie wiibime Siberis.“

„Ja Teile olete tulnud mulle häid teateid tooma? Teile ei ole meie mees, waid olete sõber, kes mind tahab wabastada?“

Ma raputasin pead.

„Ma teeksin kõik, mis wõimalik, et Teile saatus teregendada, aga siia tulin ma mõttega, et Teilt midagi küsin, mille peale ainult Teile wõite wastata.“

„Küsi. Teile olete ühelt tunnits mu willetust teregendanud. Selle eest olen Teile tänulik.“

„Ja tahate mu küsimustele otsekoheselt wastata?“

„Miks mitte? Mul pole midagi wõlta ega midagi kaotada, sama wähe loota. On asjaolu, mis meid wõiwad sundida walet ütlemo; minu seisutõrras seiswal mehel pole seda waja.“

„Sümine küsimus, mis mul küsida on: Kes ja mis on see Macari?“

Generi kargas jalule —

Macari nimi näis teda jälle ärritawat.

Ta oli jälle tõbus ja ta hääle kajas ahwardawalt ja karedalt.

„Araandja! Araandja!“ hüüdis ta. „Tema mata oleksin ma saanud põgeneda. Do, kui ta praegu seisaks Teile asemel! Mit nõri kui ma olen, ma kargasin ometi ta kõri kallale ja kägistaksin teda, kuni ta neetud hing ta neetud kehast kaots!“

Ta jalutas toas edast ja tagast, käsi rusikasse pigistades ja jälle awades.

„Kahustuge, doktor Generi,“ ütlesin ma. „Minul pole tema komplettide ja poliitiliste otstarwetega midagi tegemist. Wastake mulle parem, kes ta on, kust ta pärit on ja kas ta nimi tõesti on Macari?“

„Mina pole teda ilal teise nime all tunnud. Tema isa oli Itaalia renegaat, kes poja Inglismaale saatis, kartes, et see wõiks oma kallid were walada oma isamaa wabastamisel. Mina

leidsin ta noore mehe ja tegin ta ühels meie mehels. Tema Inglise keele täielik tundmine oli meie kasuks ja ta wõitles, jah, lord wõitles ta mehelselt. Miks hakkas ta siis äraandjaks? Miks esitate mulle kõik need küsimused?"

"Tema käis minu juures ja kiinutas mulle, et ta on Pauline wend."

Juba ilme Generi näol minu küsimust kuuldes ütles mulle selgesti, et Macari oli walestanud, ja mu süda hõiskas lootuses, et teinegi küsimus sama rahuldama wastuse leiab. Aga jõudes selle küsimuse juure, wotas mind hirmus teade.

"Pauline wend!" kogeles Generi. "Tema wend! Wenda Paulinel ei ole."

Selle juures ilmutas ta nägu fataalset ilmet, mida ma ei osanud seletada.

"Tema ütles, et ta on Pauline wend Anthony March."

"Anthony March!" ägas Generi. "Niisugust inimest ei ole. Mis tahtis ta sellega kätte saada? Milline otstarwe oli tal?" küsis ta kuumalt.

"Tema tahtis, et ma tema seltsis kirjutaksin Itaalia walitsusele memorandumit, milles me tagasi palume ühe osa sellest warandusest, mis, Teie olete ära tarwitunud."

Generi hakkas kibedasti naerma.

"Nüüd saab mulle kõik selgeks," ütles ta.

"Ta andis ära kumploti, mis kogu walitsuse olets munitnud, ainult selleks, et kõrvaldada mind. Jänes! Miks ei tapnud ta mind üksi? Miks lükkas ta weel tseljed wiletusse? Anthony March! Mu Jumal, milline nurjatu inimene on see wõrukael!"

"Kas olete kindel, et Macari Teid ära andis?"

"Muidugi! Kuulsin seda oma konginaabrit, kes selle mulle seinale koputas. Ja tema teadis seda."

"Ma ei saa Teist aru."

"Wangid wõiwad üksteisele mõnikord oma kongide waheseinale koputada teateid anda. Mees minu naabrikongis oli üks meie meestest. Kana aega enne seda, kui ta kundedipuse ühiku wangistuse tööjärjel hulluks läks, koputas ta ikka ja ikka jälle: "Äraandja oli Macari!" Ja mina uskusin teda. Minu naaber oli wäga tõsine mees ja ilma tõenduseta ei olets ta seda süüdistust tõstnud. Aga alles nüüd saan ma ta äraandmise otstarbest aru."

Nüüd, mil mu ülesande kergem osa täidetud ja Macari mittejuanus Paulinega kindlaks tehtud, pidin ma Generilt teada saada kassuma, kes selle aastate eest korda saadetud kurioos ohwer olnud ja mispärast see ohwer oli toodud. Ma pidin kuulma, et Macari seletus

puhas, tigeusest saabunud wale oli, muidu oli kõik mu reis olnud otstarbetu. Mis ime, et mu huuled wäriseksid, kui mul kawatjus oli seda teemil puundutada?

"Ja nüüd, doktor Generi," ütlesin ma, "on mul Teile weel palju tähtsam küsimus esitada. Kas on Paulinel, enne kui ta mulle naiseks tuli, olnud mõni armastuslugu?"

Ta tõstis kulmu üles.

"Kas Teie ometi ei tulnud juba ainult seda küsima, et saaksite armukadedast tujust terweks?"

"Ei," wastasin mina. "Minu põhjuse kumlete hiljem. Teme wastate mulle."

"Tema oli austaja, sest Macari tunnistas, et ta Paulinet armastawat, ja wands, et Paulinest peab saama talle naine. Aga ma wõin kindlasti ütelda, et Pauline teda ilal pole armastanud."

"Ja et ta ta kedagi teist pole armastanud?"

"Niipalju kui mina tean — mitte! Kui kummalise on aga Teie wiis ja sõnad. Miks küsite seda? Wõimalik, et Teie wastu olnud ületõhtune, mr. Burchan, aga wäljaarwatud see üks asi, nimelt Pauline waimline seiklord, oli ta wäärt Teie abitaafaks saama."

"Teie teguwis minu wastu polnud õige, seda Te teate. Milline õigus oli Teil neiu minuga laulatada lasta, kelle mõistus ei olnud korras? See oli ületõhus ja hirmus meie mõlemate wastu."

Mu sõnad kõlasid karedana ja Generi nihutas ennast rahutult toolil. Kui ma olin tahtnud kätte maksta, nüüd oli see mul käes. Seda wiltsjat, räbalatese rietatud, murtud meest näha ja teada, mis teda ootas, uitpea kui ta minust lahkunud, olets rahuldunud isegi kõige kättemaksmise himulihema südame.

Aga ma ei hirmustanud kättemaksmist selle mehe kallal. Ta kogu olet nättas mulle, et ta tõtt rääkis, tõendades, et Paulinel ilal kellegi mehe wastu pole olnud joosemaid suhteid. Mis ma kindlasti olin lootnud, kui wiimati Pauline ilusale näole waatafsin, oli saabunud. Macari häbematu wale oli tühistatud ja Pauline oli süütu kui ingel. Aga ma pidin teadma, kes see mees oli olnud, kelle surm temalt mõneks ajaks oli rööwinud mõistuse ja mälu.

Generi silmitses mind ärevalt. Kas aimas ta juba, mis temalt tahtsin küsida?

"Nimetage mulle," ütlesin ma, "selle noore mehe nimi, kelle Macari Londonis, Pauline juuresolekul, ära tappis, ja ütlege mulle, mispärast see sündis?"

Ta nägu muutus tuhthalliks ja ta näts kõssi wajuwat. Nagu abitu mass wajus ta

tookile tagasi, võimatu kõnelema ja liigutama, mulle aga üllasilmil otja wahtides.

„Ütelge mulle,“ kordas ta ma, „wõi oodate, ma kirjeldan Teile seda lugu ja Te näete, kas ma asja küllalt tannen. Siin on laud, siin on Macari, kummardades mehe kohal, kelle ta on oaga läbi pistunud; siin olete Teie ja Teie taga veel üks teine mees, kel armijalg põsel. Tagatoas, pianino ees, istub Pauline. Ta laulab, aga ta laul kaitseb hetkel, mil tapetu furnult tagasi wajub. Ütelge, kas mu kirjeldus on õige?“

Olin rääkinud ärewalt ja oma sõnu saatnud elawate käteliigutustega. Generi kõrvald olid iga silbi himukalt fiske imenud, ta filmab iga mu liigutust jälgitud, ja kui ma Pauline arwatapale seijaakule tähen dasin, siis waatas ta kohkunult sinna, nagu oleks ta praegu oodanud tema ilmumist. Ta ei katsunudki mu kirjelduse täpsust salata.

Ma ootasin, kuni ta toibus, sest ta näo karw oli tõesti furnu oma. Ta hingamine oli kramplik ja ägaw, nii et ma filmapilgu kartsin, et ta sureb.

Ma walasin weini klaasi; ta wõttis selle wärisewa käega ja wiskas selle siju kõrisse.

„Ütelge mulle ta nimi!“ kordas ta ma. „Ütelge mulle, mis tal Paulinega tegemist oli!“

Nüüd leidis ta jälle kõnet.

„Miks tulete siia minult seda küsima? Pauline oleks juba Teile wõinud ise ütelda, sest ta peab terve olema, muldu ei oleks wõinud Teile seda kõik nii täpselt teada.“

„Ja ta ei ole mulle midagi ütelnud.“

„Wõimatu. Ta pidi juba Teile üttelema. Keegi teine pole seda kurtööb — mõrtsukatööb näinud; sest see oli mõrtsukatööb!“

„Beale osalistele, keda nimetastu, oli seal veel üks tunnistaja.“

Generi tähwas sirget ja silmitfes mind.

„Jah, juhuslikult oli seal veel keegi inimene, kes küll kuulda wõis, aga mitte näha, inimene, kelle elu eest ma palusin, nagu oleks see olnud minu enese elu.“

„Ma tänan Teid, et selle mulle päästsite.“

„Teie tänate? Miks tänate Teie mind?“

„Kut Te kellegi elu päästsite, siis oli see minu elu. Mina olin see inimene.“

„Teie olite see inimene?“

„Ta silmitfes mind terawamini. Siis ütles ta:

„Jah, nüüd tuleb mulle see nägu meele. Mafi paistis Teile nägu mulle tuttawana. Nüüd mõistan — olen ju arst. Teile filmab opereeriti hiljem?“

„Jah, kõige parema tagajärgena.“

„Nüüd wõite hästi näha; aga tooford — ma ei wõinud ju efsida — tooford olite Teile pime, ei näinud midagi.“

„Si näinud, aga kuulsin kõit.“

„Ja nüüd jutustas Teile Pauline, mis sündis?“

„Pauline pole mulle midagi jutustanud.“

Generi tõusis ja jalutas suure ärewusega toas edasi ning tagasi, kus jures ta letid iga sammul kõlisesid.

„Seda ma teadsin,“ ütles ta Staalta keelt, „teadsin, et niisugune kuritegu ei wõi jääda saladuseks.“

Siis pööras ta minu poole.

„Ütelge mulle, kuidas Te selle kõit teada saite. Teresa oleks annem furnud kui rääkinud. Petroff on furnud, nõbrameelseua, nagu Teile ütlesin.“

Neist sõnadest järeldasin ma, et Petroff oli olnud see kolmas mees, keda ma näinud, ja ühiklasti see kaaswarg, kes Macarit oli juudistanud.

„Oli see Macari, see äraandja, kes juba Teile ütles? Si, tema oli mõrtsukas — see sugune awalduis oleks ta kawatjustest kriipsu läbi tõmmanud. Ütelge mulle, kust Te seda kõit teate?“

„Ütleksin Teile juba heameelega, aga ma kardan, et Teile seda ei usu.“

„Teie ei usu!“ hüübis ta ärewalt. „Miskin kõit, mis selle õiga lokku käib, sest see on kõit see aeg minus elanud! Minus ja mu mõtetes! Mr. Vaughan, sellele arusaamistele olen ma wargis tulnud. Mina pole mõistetud mõne poliitilise kuriteo pärast sellise elusse, minu kohtuotsus on Jumala otskohene karistus mu teo eest, mille tunnistaja Teile olete olnud.“

Oli selge, et Generi sugugi nii raske kurjategija ei olnud kui Macari; tal oli wähemalt veel südametunnistus. Ja kuna ta pealegi näis olewat ehawilnik, siis wõib olla uskus ta, kui talle jutustasin, kuidas ma selle loo olin teada saanud.

„Tahan Teile juba ütelda,“ wastasin ma, „eeldades, et mulle annate ausõna, et mulle too kuritöö loo kõit ära jutustate ja kõigile minu küsimustele wastate.“

Tema naeratas ribebasti.

„Teie unustate mu seisulorra, kui veel räägite minu „aust,“ mr. Vaughan. Aga ma luban Teile kõit, mis nõuata.“

Mit jutustasin ma talle siis kõit nii lühidalt ja lihtsalt kui wõimalik, mis oli juhtunud ja mis ma olin näinud. Ta wärises, kui ma lohutawat nägemust ehk witrastust unesti kirjeldasin.

„Armu!“ ütles ta. „Dean köit. Tuhatorda olen ma seda oma ees näinud ilmsi ja unes, ja see ei lahku minuist ita! Aga miks tulite minu juure! Nagu ütlesite, Pauline saab oma mõistuse jälle tagasi. Tema seletaks Teile köit ära!“

„Ma ei tahtnud temalt küsida, enne kui Teid olen näinud. Tema on jälle endine Pauline, aga mina olen talle võõras, ja kui Teie watus ei ole niisugune, kui loodan, siis ei näe meie üksteist enam itaigi!“

„Kui ma midagi teha wõin, et köit jälle heaks saaks,“ algas Generi ruttu.

„Teie ei saa muud teha, kui ainult tött ütelda,“ ütlesin mina. „Kuulge mind. Ma süüdistasin mõrtsukat, Teie kaasrüüdlasi, kuritööd, ja nagu Teie, ei wõinud temagi seda salata, aga ta wabandas seda.“

„Kuidas! Ütelge mulle seda!“ ägas Generi.

Ma wiitastin filmäpilgu ja waatlesin teda terawasti, et näha iga ilmet ta näol, mis mulle sedajama pidi tõendama, mis ta sõnad tõendasiid.

„Tema ütles mulle, et see noormees Teie käsul tapetud ja et see, — oh Sumal, kas wõin ma seda forrata! — Pauline armuke olnud, kes, kui ta neult au rööwinud, oma wiga enam ei ole tahtnud heaks teha. Tött! Ütelge mulle tött!“

Wiim sed sõnad ma peaaegu kijendasin, sest mu rahu lahkus minuist mõteldes sellele nurjatule, kes Pauline nime naeratades oli ühendanud sellase häbiga.

Generi jäi rahulikumaks, niipea kui ta mu küsimuse mõttest ja ulatusest oli aru saanud. Nii paha kui see mees ka wõis olla, ma oleksin ta peaaegu oma rinnale wõinud suruda, kui ma ta imestawates pilludes selle nurjatu süüdistuse põhjustest nägin.

„See noormees, selle Macart oda tappis, oli Pauline wend, minu üpoeg, Anthony March!“

13.

Hirmus tunnistus.

Niipea kui Generi mulle oli selle imestamiswäärt teate annud, lastis ta oma kõhnad käewarred lauale wajuda ja peitis oma näo meelekeitliku liigutusega kättesse.

Mina istusin kivistunult ja lordasin mahtlikult:

„Pauline wend, Anthony March!“

Tigeda wale wiimne kui jälg oli mu hinge kinstutatud; aga kuritegu, mille osaline Generi oli, paistis mulle nüüd weel jõeledamana. Ohwer, lähem werefugulane, tema enese de laps! Ei leidnud midagi, mis seda kuritegu wõis wabandada wõi tema hirmsust wähen-dada. Isegi kui ta seda ei olnud teha kästinud wõi teha kawatseunud, omelt oli ta seal juures olnud, oli aidanud köit kuritöö jäljed häwitada, oli mehEGA, kes kuritöö korda saatnud, weel kuni hiljutini sõbralikus läbitäimises seisnud. Waemalt suutsin ma ära wõtta wõitlust ja põlgust, mida oma ees istuwa mehe wastu tundsin. Minu keew meelepaha takistas mind peaaegu temalt selle kuritöö põhjuse järele küsima. Kuid ei olnud parata, ma pidin kord omelt selgusele jõudma.

„Kuidas ei tarwitse ma seda küsimust ehitadagi. Wang tõstis pea üles ja waatas mulle ahastades filma.“

„Teie tunnete minu ees õudu. Pole ime. Omelt ei ole ma sel mõõdul süüdlane kui arwate.“

„Ütelge mulle efiti köit; wabandused tulgu hiljem, kui seesugust kuritegu üldse miilegagi saab wabandada.“

Ma rääkisin nii, kuidas mõtlesin, karebasti ja põlglikult.

„Mõrtsukal wabandust ei ole. Mis aga puutub minuusse, siis oleksin ma, taewas teab seda, seda noort röömuist inimest lastanud elada. Tema lahkus isamaalt ja unustas selle, aga selle olen ma talle andeks annud.“

„Isamaalt! Tema isa isamaa oli ju Inglismaa!“

„Aga tema ema Itaalia!“ wastas Generi peaaegu ahwardades. „Meie weri woolas tema soontes. Tema ema oli eht itaallanna ja oleks Itaalia eest ära annud waranduse, elu, isegi au!“

„Üstaköit. Jutustage mulle köit see hirmus lugu!“

„Ja ta jutustas mulle selle loo.“

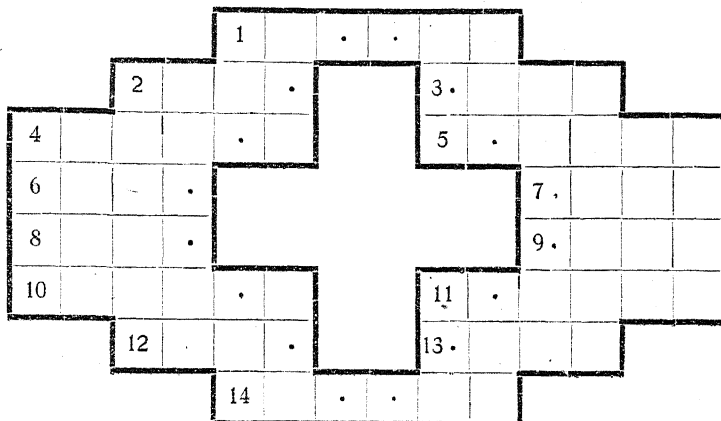
Digluste selle kahetsewa mehe wastu ei tarwita ma seda edasi jutustades mitte tema sõnu, sest ilma tema wäljenduswiisita uing elawusega kolaksid need küimalt ja tundetult. Ta oli olnud kurjategija, aga mitte weel nii tätefikult hukka läinud, kui teda olin enesele erte kujutanud. Tema suurim wiga oli, et ta wabaduse suhtes arwas köit sõjariistu lubatks ja köit kuritegusid wabandawateks.

(Järgneb).

Kindmõistatus

Nr. 20 (110).

Kokkuseadnud A. Reinhaus.

Iga rea jaoks pahemalt pahemale tuleb leida sõna, mis vastaks järgmistele tähendustele:

1. Kasvatatakse põllul ja aedades.	8. Osa trepist.
2. Põlgab igaüks.	9. Põllutööriist.
3. Puusepa tööriist.	10. Tähtis paberivabrik Eestis.
4. Liikumise vastand.	11. Omapärane müük.
5. Toamööbel.	12. Jook.
6. Mäng.	13. Wald Pärnumaal.
7. Ronija lind.	14. ilma milleta linnas väljas ei käida.

Kui kõik sõnad õieti leitud on, saame ülewalt pahemalt poolt ringi alla lugedes ja lõpetades uuesti üleval (märgitud täppidega) ühe Euroopa riigi nime ühes pealinnaga.

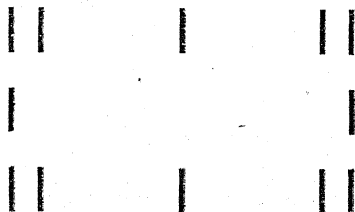
Lahendused tulewad saata „Romaan'i“ talitusele, Tallinn, Müüriwahe tän. 16 kuni 31. novembrini. Lahendajate nimed avaldatakse „Romaan“ nr. 24 (114).

Õigete lahenduste saatjate vahel loositakse välja: 1) Uisud, waliku järele meeste, ehk naiste, ehk laste; 2) Eino Leino — „Ühepäewa liblikad“; 3) Hendrik Adamsoni — „Kuldblond neitsi“.

„Romaan'i“ talitus.

Kindmõistatuse lahendus

Nr. 16 (106)

Oigeid seletusi saatsid:

Talknast: K. Allisson, Heinrich Eslon, H. Herodes, L. Kreegi, C. Suise R. Waldson, C. Wahlmann, Salme Tappa.

Tartust: Astrid Puudak, Karl Tamman, H. Weber.

Pärnust: Milda Küng, Käthe Knodel, Herbert Roger, Minny Weinker.

Rakwerest: Joh. Kask, Fritz Kask.
Elwast: Max Kalberg. **Kuremäelt:** Iisi Jundas **Kihelkonnalt:** W. Alwenn.
Wiru Jakobist: Albert Meerits. **Kellast:**

A. Kutpri. Sondast: L. Petrow. **Sompast:** R. Rikken. **Riiseperest:** K. Pilberg. **Jõgewalt:** R. Terasmägi. **Mõisaküläst:** Arn. Reinhaus.

Neist wõitsid loosimisel: 1) 1 anne Ed. Wiide kogutud teostest K. Allisson, Tallinnas, Suur Ameerika tän. 28-12; Aino Kallas'e „Wõõras weri“ – Albert Meerits, Wiru Jakobist; 3) Johan Barbarus'e „Kolmnurk,“ – L. Petrow, Sondast

„Romaan'i“ tallius.

August Kristal's
keelpillide
töökoda
Tallinnas,
Weike Pärnu m. № 12
Üle kolmekümme l. auhinna.

Kohale jõudnud
suures walikus

Sügise riidekauba
uudised!

Alaline uute kaupade juurde tulek.

Hinnad odawad.

Riidekauplus

A. Laamann.

wene turu ja Narwa mnt. nurgal 1/4.

Õpetus juurelõikusel

parema meetodi järele mantlist kuni pesuni, lõigete kokkupanekus, selgapassimises, moelehe järele töötamises ja õmbluses. Tehakse lõikeid moelehe järele ja kõiksugu mustrid.

ÕPETUS ILUTIKANDUSES masinal ja käsitsi; kõiksugu valged ja värvilised tööd.

Wõetakse vastu

mantlite, kostüümide ja kleitide õmblus- ja tikandustöid.

Nõmme, Põllu tän. nr. 15, tel. 1-51.

Igäüks, kes on huwitatud
meri- ja kalaasjandusest,
loeb ajakirja

„Laewandus ja Kalaasjandus“

mis kord kuus ilmub ning käesoleval aastal ainult 150 marka maksab.

Kaastöolisteks on nimetatud ajakirjal paremad eritead-
lased kodu- ja wäljamaal.

Tellimise aadress:

TALLINN, Uus-Sadama tän. 11-a, „Merimeeste Kodu“.

M ü ü g i l

politseiliste määruste kohaselt kokkuseatud

Majaraamatud

ühes Siseministri määrusega majaraamatute kohta ja wäljawõttega R. T. ilmunud ajutisest seadusest politseilise karistamise kohta üksikute seaduste ja sundmääruste rikkumise eest.

Majaomanikkudel on seega alati wõimalik majaraamatus leiduwast sundmäärusest järele waadata, kuidas ühel ehk teisel talitada, et seaduse nõuded täidetud oleks.

Majaraamatud on tähestikuga, tugewas köites ja mitmesuguses paksuses.

Saada „Romaani“ talitusest, Tallinn, Müüriwahe tän. 16. (uks B. E. Laenu Panga majas).

Jällemüüjatele kõrged 0%0%